

LORD AVEBURY

ELS PLAERS DE LA VIDA

TRADUCCIÓ DE L'INGLÈS PER R. PATXOT I JUBERT

PRIMERA I SEGONA PART

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1906

Station. Orpingt.

High Elms
Harnborough, R.S.O.
Kent.

5 Nov 1903

Dear Sir

I am happy to give
you permission to translate
the Pleasures of Life into
Catalan.

May I ask you to be
so kind as to send me
a few copies when it is
published.

I am
Yours truly
Arthur

S. B. P. t.

PRESENTACIÓ

Benvolgut llegidor:

Vos oferesc, am certa temença, el meu atreviment, o sia aquesta traducció, que galantment me va autorisar l'Honorable Lord Avebury, al qual grans mercès.

En el seu llibre trobareu com l'intel·ligència s'emmena l sentiment fins al reialme dels forts, on sojorna, serena, l'alegrança del contentament.

Dintre la nuvolada espessa de produccions malditices, que am desvaris psicologics encobreixen un fons degenerat, o un renec d'impotència, l'obra sanitosa escrita per qui llavors era Sir John Lubbock, apar un raig de sol que desfà les boires.

Aital convenciment mogué l meu determini.

Verament calia ploma molt superior a la meua pera no malmenar l'original, emperò també m recava que aquest llibre aconhortador no arribés a mans de! poble català.

Per això m som arriscat a la meua tasca, mal sia rebregant l'amor propri.

Entre altres coses, els versos nombrosos am que l'erudició de l'autor ha florejat els capitols, certament no han pas alleugerit la feina del traductor. Jo no n sé fer de versos, i, adhuc si n sabés, crec

que les meves conviccions m'allunyarien la temptació literària de martirisar-los, estrafent-los lliurement.

No obstant, els qui puguin resseguir l'original pot-ser trobaran que, a voltes, la traducció d'aquells versos comporta quelcom més que la sola fidelitat gramatical.

La causa determinant del present atreviment, essent una finalitat moral, me som denegat tota llibertat de transcripció, romanent aparellat, tant com he sabut, amb el text anglès.

I ací la teniu, pobreta, la traducció.

Doneu-li aculliment am benvolença i, fent homenatge a la bonesa d'intenció, vulgueu perdonar els falliments de la meua insuficiència.

R. PATXOT I JUBERT

Sant Feliu de Guixols, Setembre de 1904

PRIMERA PART

PREFACI

ELS qui tenen el plaer de compartir els cerimonials d'obertura d'escoles i de collegis, i de repartir premis i títols, generalment s'espera que, al mateix temps, ofereixin aitals paraules de consell i d'encoratjament com la llur experiència de món els permet donar an aquells qui entren a la vida.

Jo mateix havent estat de jove prou propens a patir d'aplanament moral, en diversos d'aquells aplecs he aprofitat l'oportunitat pera tractar dels privilegis i els favors que gaudim, i ara reimprimeixo ací la substància d'alguns d'aquells parlaments, — retallant lo que era especial a les circumstàncies de cada cas i fent lliurement totes les alteracions i adicions que se m'han acudit d'aleshores ençà, — confiant que ls pensaments i les citacions en els quals jo mateix he trobat més conhort, pot-ser també puguin convenir a d'altri.

Escassament s'ha de dir que jo no m som referit, de cap de les maneres, a totes les dèus de felicitat obertes pera nosaltres, essent verament omesos alguns dels més grans plaers i dòn.

Tot llegint les proves sento que algunes sentencies poden semblar massa dogmatiques, emperò m refio de que s tindrà en compte les circumstances en que foren dites.

High Elms
Down, Kent, Janer 1887

« Uns rondinen del llur cel serè,
i que enlluerna de guaitar,
si surt una clapeta ombriua
en el llur gran espai blau.
I altres s'omplen d'amor agrait
tant sols si un filet de llum,
un raig misericordiós de Déu,
daura la negra nit llur.

En palaus hi ha cors qui demanen,
orgullosos i enutjats,
per què l viure es tasca tant aspra
i tot lo bo es denegat.
I en [barraques hi ha cors qui admiren
com l'amor a favor d'ells
(l'amor qui mai apar cançar-se)
féu tant ric proveiment.»

TRENCH

CAPITOL I

EL DEVER DE LA FELICITAT ¹

«Si un home es malhaurat,
això té d'esser ben bé culpa
seva, car Déu féu tots els homes
pera que fossin feliços.»

EPICET

LA vida es un gran dò, i, a mida que arribem als anys de discreció, molts de nosaltres ens demanem naturalment què es lo que tindria d'esser l'objecte principal de la nostra existencia. Adhuc aquells qui no accepten «el major bé del major nombre» com una regla absoluta, encara admetran que tots hauriem de mirar de contribuir, tant com puguem, a la felicitat dels nostres consemblants. N'hi ha

---

1) La substància d'això fou dit a l'Institut Harris, a Preston.

molts, no obstant, qui semblen dubtar si es ben obrar que nosaltres mateixos provem d'esser feliços. Naturalment que la propria felicitat no hauria pas d'esser nostre objectiu principal, ni serà tampoc mai assolida si se cerca interessadament. Podem tenir molts de plaers a la vida, emperò no ls hem pas de deixar regnar sobre nosaltres, o sinó aviat ens lliurarien a la tristors; i «en quina servitut tant perillosa i miserable cau aquell qui consent que ls plaers i les tristors (dos comandants deslleals i crudels) el posseeixin successivament!»¹

No obstant, no puc menys de creure que l món fóra mellor i més somrisent si ls nostres mestres ensenyessin el Dever de la Felicitat, així com la Felicitat del Dever; puix tindriem d'esser tant contents com poguessim, mal no fos sinó perquè l'esser feliços nosaltres mateixos es una de les maneres més efectives de contribuir a la felicitat dels altres.

Tot-hom deu haver sentit que un amic xalat es com un dia soleiat, que vessa la seva alegrança a tot lo del voltant; i la major part de nosaltres, segons com triem, podem fer d'aquest món o bé un palau o bé una presó.

No hi ha pas dubte que s troba certa satisfacció egoista en blincar-se a la melangia i en creure que som víctimes del Fat; en

---

1) Seneca.

encaparrar-nos am malhaurances, sobre tot si són més o menys imaginaries. Pera esser alegre i content, ben sovint se necessita fer un esforç; hi ha un cert art en servir-nos animats; i, amb aquest respecte, com amb altres, cal que nosaltres mateixos ens vigilem i ens tractem gaire bé com si fossim algú altre.

La tristor i l'alegrança, de veritat, són extranyament trenades. Massa sovint

« Guaitem endavant i enrera,
i ens dalim per lo que no es:
nostra rialla més sincera
d'algun dolor se ressent;

les nostres cançons més dolces són les que diuen el més
[trist pensament] »¹.

Com a nació som inclinats a la melangia. S'ha dit dels nostres compatricis que agafen tristament adhuc els llurs plaers. Emperò això, si realment fos veritat, confio que serà una característica transitoria. «La joiosa Anglaterra» era la vella dita: esperem que pot devenir veritat altra vegada. Cal que cerquem a l'Est la vera melangia. Re pot esser més trist que les ratlles am les quals Omar Khayyam comença les seves quartetes²:

« Nosaltres sojornem ací sols un curt dia o dos,
i lo que guanyem no més es dolor i angoixa;
i després, deixant la vida sense resoldre,
corsecats de recances ens en tenim d'anar. »

---

1) Shelley.   2) De la traducció de Whinfield.

o la cançó dels Devas al Príncep Siddàrtha en la bella versió d'Edwin Arnold:

«Nosaltres som les veus del vent errant,
que sospiren pel repòs, i repòs mai poden trobar.
Guàiteu! Així com el vent es la vida mortal:
un sospir, un gemec, un plor, una tempesta, un bregar.»

Si certament això fos veritat, si la vida mortal fos tant trista i tant plena de sofriment, no es gens extrany que Nirwàna—l'acabament de la tristor—fos benvinguda, adhuc amb el sacrifici de l'esser conscient.

Emperò, que no tindriem de proposar-nos un ideal molt diferent, una esperança més sanitària, més mascla i més noble?

La vida no es pas merament viure, sinó viure bé. N'hi ha «qui viuen sense cap intent i solament passen pel món com les palletes sobre un riu: ells no caminen pas: an ells sels enduen»¹, —si bé, tal com Homer fa dir a Ulysses, «que n'es d'enlleit d'aturar-se, de posar punt final, de romandre sense brunyir, de no lluir fent servei, com si l'halenar fos vida!»

Goethe ns diu que a trenta anys resolgué «no treballar més la vida per meitats, sinó en tota la seva bellesa i totalitat»:

«Im Ganzen, Guten, Schönen
Resolut zu leben.»

---

1) Seneca.

Certament la vida té d'esser amidada pel pensament i l'acció, no pas pel temps. Realment pot esser, i deuria esser, serena, interessant i agradosa; i, de conformitat amb el proverbi italià, «si tots no podem viure a la Plaça, tot-hom pot pendre l sol».

Si fem tot lo que sia a la nostra mà; si no engrandim tribulacions insignificantes; si guaitem resoltament, no dic pas el costat bonic de les coses, sinó les coses tal com són realment; si ns aprofitem dels dons nombrosos que ns envolten; no podrem pas menys de sentir que la vida es, de veritat, un heretatge gloriós:

« Molts més criats serveixen l'home
de lo que ell s'adonará. A cada viarany
trepitja allò que li fa bé,
quan la malaltia l'esllangueix descolorant-lo.
Oh poderós Amor! L'home es tot un món, i en té
un altre pera ajudar-lo!»¹

No obstant, ben pocs de nosaltres ens donem compte del meravellós privilegi del viure, o dels favors que heretem; de les glories i belleses de l'Univers, que es nostre si així resolem tenir-lo; l'extesa del qual nosaltres mateixos podem fer que sia lo que desitgem; o el poder que tenim pera aconseguir la tranquil·litat, pera triomfar del dolor i de la tristor.

El Dant senyalà com un mancament seriós el deixar perdre les oportunitats:

1) Herbert.

« Un home pot violentar a sí mateix i els propis dons, i per això ell, en el segon torn, certament té de deplorar lo seu crim amb inútil penitència. Qualsevulla qui s priva la vida i la llum, en oblidosa prodigalitat esmerça l seu talent, i després se contrista quan deuria esser joiós.»

En Ruskin ha expressat això fent alusió especial a la meravellosa bellesa d'aquest món esplendid, massa sovint pres com una cosa correnta i recordada, si es que ho es, gaire bé sense gratitud. Ell se queixa de que «els Homes Sants, en la lloança de l'amor de Déu envers nosaltres, sols rarament se refereixen an aquelles coses en les quals es més aviat i abundantament provat; si bé insisteixen molt en la Seva donació de pa i d'abrigalls i salut (que Ell dóna a totes les criatures inferiors); ells no ns demanen pas que El regraciem de la gloria les Seves obres, que Ell no més ha permès a nosaltres que les percebessim; ells ens diuen que meditem sovint en el retirament, emperò no ns envien pas an els camps al cap-vespre, com a n'Isaac; tracten del dever de l'abnegació, emperò no exhibeixen pas el dever de delitar-se». I, am tot, com diu ell justament en altre lloc, «cada hu de nosaltres, tot fent el camí de la vida, podem triar, segons les nostres obres, entre l'acoblar totes les veus de la Natura en una canturia d'alegrança, o bé l mustigar i colgar la seva simpatia amb un horrible apartament de silenci i de condemna, amb un plor de les seves pedres i un

alçament de la seva pols contra nosaltres».

Que no tenim d'admetre tots, am Sir Henry Taylor, que «el retrospecte de la vida formigueja d'oportunitats perdudes»? «Qualsevulla qui no gaudeixi la vida, — diu Sir T. Browne, — jo no més el compto com una aparició, encara que vesteixi les afeccions visibles de carn.»

Sant Bernat verament va tant lluny fins a sostenir que «res me pot danyar, excepte jo mateix; el dany que jo pateixo i porto am mi mateix, i jamai soc un sofridor real sinó per la meva propria culpa».

Alguns moralistes pagans també han ensenyat talment la mateixa lliçó. «Els Déus — diu Marc Aureli — han posat tots els medis en poder de l'home, a fi de capacitar-lo pera que no caigui en els mals veritables. Ara bé: lo que no fa més dolent un home, com pot fer pitjor la vida seva?»

N'Epictet ho agafa igualment: «Si un home es malhaurat, recordeu que la seva malhaurança es culpa seva, car Déu ha fet tots els homes pera que sien feliços». «Jo som — diu ell en altre indret — sempre content am lo que esdevé, car penso que lo que Déu tria es mellor que lo que jo triaria.» I altre cop: «No cerqueu pas que les coses esdevinguin tal com vosaltres ho desitgeu, sinó desitgeu que les coses que esdevenen sien tal com són, i així vosaltres tindreu un tranquil passar de la vida... Si cobegeu qualsevulla cosa que per-

tanyi a d'altri, vosaltres perdeu això que es ben vostre».

De totes maneres, me penso que ben pocs o cap poden anar tant lluny com Sant Bernat. No podem pas fer altrament que patir dany, malaltia i angoixa; que sofrir per la perdua, el desafecte, les faltes, adhuc la fredor d'aquells que estimem. Quants de jorns han devingut plorosos i enfosquits permor d'una paraula malagradosa!

Se diu que En Hegel acabà am tota calma la seva *Phaenomenologie des Geistes*, a Jena, el 14 d'Octubre de 1806, sense saber absolutament res de la batalla que s lliurava al seu voltant.

Matthew Arnold ha suggerit que nosaltres podriem pendre lliçons dels còssos celests:

«Séns temença del silenci que ls envolta,
ni distreure-s am res de lo que van veient,
aquests no demanen que coses d'enfòra
els produeixin amor, simpatia, esplaiament.

Limitats per ells en sí, i séns cuidar-se
de l'estat en que sien altres obres de Déu,
posant tot llur poder en llurs propries tasques,
ells atenyen la vida forta que esguarden.»

Es veritat que

«Un home es el seu propri estel;
nostres fets són els nostres angels
pel bé o pel mal»,

i que «més aviat que seguir una multitud a fer mal», un tindria de «romandre com el

pilar de Pompeia, vistós per sí mateix i sol en integritat»¹. Emperò per molts aquest aïllament seria en sí de lo més dolorós, perquè l cor «no es pas una illa separada de les altres terres, sinó un continent que s'hi uneix»².

Si talment ens separem dels interessos d'aquells al nostre entorn, que no simpatisem amb ells en els llurs sofriments, ens impossibilitem pera compartir la llur benança i perdem força més de lo que guanyem. Si evitem la simpatia i ens envolquem amb una freda armadura de malia d'egoisme, nosaltres mateixos ens excloem de molts dels més grans i més purs goigs de la vida. Pera fer-nos insensibles al dolor cal que empenyorem també la possibilitat de la felicitat.

A més d'això, molt de lo que anomenem dany es realment bé disfruït i no tindriem pas de «barallar-nos temerariament amb adversitats encara no enteses, ni passar per alt les mercès sovint contingudes en elles»³. El plaer i el dolor, tal com diu En Plutarc, són els claus que reblen el còs i l'ànima ensemble. El dolor és un avís de perill, una veritable necessitat de l'existència. Sinó fos per ell, per les advertences que ns donen els nostres sentiments, les mateixes mercès que ns envolten devindrien fatals aviat i inevitablement. Molts dels qui no han estudiat la qüestió tenen

---

1) Sir T. Browne. 2) Bacon. 3) Sir T. Browne.

l'impressió que les parts del còs situades més fondes deuen ésser les més sensibles. I es el cas que es tot al revers. La pell es una sentinella continua i sempre vigilanta, sempre en guarda pera avisar-nos qualsevol perill que s'acosti; mentre la carn i els orguens interns, ont el dolor fóra sèns proposit, comparativament no tenen sensació quan són sans.

«Nosaltres parlem — diu Helps — de l'origen del mal; emperò, què es mal? Principalment parlem dels sofriments i de les contrarietats com un bé, pot-ser, en els llurs resultats; però escassament admetem que en sí puguin ser un bé. Am tot, són saviesa, — que de cap altra manera s'encalçaria, excepte fent homes com déus, capacitant-los pera capir sense experiència. Tot lo que ls homes passen, absolutament pot ésser lo mellor per ells, — no pas cosa semblant a dany, al menys an el nostre sentit acostumat del mot».

Certament «es la vall lo que mellor descobreix el turó»¹, i «pera sentir els grans béns cal que conegui ls mals petits»².

Adhuc si ns sembla que no obtenim tot lo que podriem desitjar, molts sentiran, com en la magnífica traducció del sonet de Filicaja per Leigh Hunt, que:

«Així la Providença pera nosaltres, excelsa, infinida,
fa de nostres necessitats la seva tasca vigilanta,

---

1) Bacon.   2) Rousseau.

escolta les nostres pregaries, ajuda l nostre voler,
i fins quan nega lo que sembla l nostre dret,
o bé refusa perquè voldria que demanessim,
o no més apar refusar i refusant concedeix ».

D'altra banda, aquells qui no accepten
l'idea d'interferences continuades, s'alegraran
am la creença de que, en conjunt, les lleis de
l'Univers treballen pera la felicitat general.

I, si per cas ve,

« La tristor tindria d'esser,
com la joia, majestuosa, iguala, sedanta,
confirmadora, purificadora, enlairadora, deslliuranta;
forta pera consumir contrarietats petites; pera comanar
grans pensaments, pensaments greus, pensaments du-
[raders fins a l'acabar ».¹

Si no podem refiar-nos de que la vida serà
tota benanança, al menys podrem assegurar-
nos un gros romanent de la bona banda; i
adhuc els esdeveniments que semblen mal-
haurances, si s'embesteixen am coratge, sovint
poden tornar-se un bé. « Moltes de vegades —
diu Seneca — la calamitat tomba a nostre
aventatge, i grans ruïnes fan camí pera glories
més grans. » Helmholtz data l seu comença-
ment de la ciencia amb una malaltia. Això l
portà a l'adquisició d'un microscopi, que
pogué comprar permor d'haver passat a l'hos-
pital les seves vacances de darrevera de 1841,
postrat per la febre tifoidea; essent alumne l
cuidaren de franc, i quan estigué bo s trobà

---

1) Aubrey de Vere.

posseïdor de l'estalvi dels seus pocs cabals.

«En Savonarola — diu Castelar — en altres circumstàncies hauria estat sèns dubte un bon marit, un pare amorós, un home desconegut a l'història, del tot impotent para imprimir en el sorral del temps i sobre l'esperit humà el rastre pregon que hi ha deixat; emperò la malhaurança l visità pera malferir el seu cor i encomanar-li aquella marcada melangia que caracteriza una ànima am sofriment; i el sofriment que encerclava les seves celles amb una corona d'espines, era també lo que les engarlandava am l'esplendor de l'immortalitat. Les seves esperances eren centrades en la dòna que ell estimava, la seva vida era basada en la possessió d'ella; i quan la família d'ella finalment el va rebutjar, en part per la seva professió, en part per la seva persona, ell cregué que era la mort lo que li havia pervingut, quan de veritat era l'immortalitat.»

No obstant, es impossible de negar l'existència del mal, i la seva raó d'esser fa temps que ha exercitat l'intel·ligència humana. Els selvatges ho resolen am la suposició de mals esperits. Els Grecs atribuïen les malhaurances dels homes, en bona part, a les antipaties i gelosies dels déus i les dees. D'altri han imaginat dos principis divinals, oposats i antagonistics, l'un amistós i l'altre hostil als homes.

El franc voler, am tot, apar implicar l'existència del mal. Si sens deixa un poder de selecció, molt té de dependre de lo que nos-

altres escullim. En la mateixa natura de les coses, dos i dos no poden pas fer cinc. N'Epictet s'imagina Jupiter parlant a l'home tal com segueix: «Si hagués estat possible de fer el vostre còs i lo vostre, lliure del risc del dany, jo ho hauria fet així. Com que això no podia esser, jo us he donat un troç petit de mi mateix».

Aqueixa mercè divina nosaltres tenim d'usar-la saviament. De fet, es el nostre tresor més preat. «L'ànima es cosa molt mellor que totes les altres que vós posseïu. Podeu, doncs, mostrar-me de quina manera us en haveu cuidat? Car no es pas probable que vós, qui sou un home tant raonable, inconsideradament i descuidadament permeteu que sia oblidada i pretereixi la cosa més preada que posseïu.»¹

A més d'això, adhuc si l dany no pot esser completament evitat, no hi ha pas dubte que es veritat el que, no solament tant si la vida que fem es bona i profitosa, com si es dolenta i inutil, sinó també que tant si es felix com malhaurada, són coses molt a la nostra mà i depenen braument de nosaltres mateixos. «Solament el temps deslliura als folls de les angoixes, emperò la raó an els savis»², i encara mai ningú ha estat del tot miserable, excepte per culpa d'ell mateix. Si no som els amos, de totes maneres gairebé som els criadors de nosaltres mateixos.

---

1) Epictet. 2) Ibid.

A molts de nosaltres no es pas tant les greus tristors, la malaltia o la mort, sinó més aviat les «agonies diàries», lo que ennuvola l solei de la vida. Moltes de les contrarietats de la vida són insignificantes en sí i fàcilment podrien ésser evitades.

Que feliç podria fer-se la família, generalment, si no fos per folles baralles o malentesos, com s'anomenen bé! Es ben bé culpa nostra si som rondinaires o estem de mal tremp; i, encara que això sia més difícil, no tenim pas cap necessitat de permetre que nosaltres devinguem malhaurats per mor de la rebequeria o els malshumors d'altri.

Molt de lo que patim ens ho havem congriat damunt, sinó per mancamment actual, al menys per ignorança o poc pensar. Massa sovintensem solament am la felicitat del moment i oblidem la de la vida. Els amoïnós vénen comparativament poc sovint: som nosaltres els qui anem cap an ells. Molts de nosaltres esmicolem la nostra vida. La Bruyère diu que «molta gent esmerça bona part de la vida llur en fer el restant miserable»; o bé, tal com ho posa Gœthe:

«A tots els temps, l'home gastat per les angoixes ha sembrat vanitat pera cullir desesperació».

No solament patim molt anticipant el mal, com «Noè visqué molts anys am l'afflicció d'un diluvi i Jerusalem fou presa dintre l'esser de Jeremies abans que sigués assetjada», sinó

que sovint ens desesperem greument am l'aprensió de malhaurances que al cap i a la fi mai esdevénen. Tindriem de fer tot lo que poguessim i esperar am calma l resultat. Sovint oim parlar de gent qui s'aclofa per excés de treball, emperò dels dèu casos els nou pateixen realment d'aclaparament o d'angoixa.

«Els nostres mals morals — diu Rousseau — tots són en l'opinió, llevat d'un sol, que es el crim; i aquest depèn de nosaltres: els nostres mals físics ens destrueixen o se destrueixen. El temps o la mort són els nostres remeis.»

«Sovint s'escauen dintre nostre ls remeis que nosaltres atribuim an el cel.»¹

Això no obstant, s'entén per la gent gran. Am les criatures, naturalment que es diferent. Es costum de parlar de la feliç infantesa, emperò jo ho trobo una errada. Les criatures, am tot, sovint estan massa neguitoses i són massa fundament sentides. L'home deuria esser amo i senyor del seu fat; però les criatures són a mercè dels qui les envolten. Mr. Rarey, el gran domador de cavalls, ens digué com ell trobà que una paraula enrabiada féu apujar el pols d'un cavall dèu pulsacions per minut. Penseu, doncs, de quina manera té d'afectar un infant!

La mainada té ben poca culpa si es sobre-

---

1) Shakespeare.

rament neguitosa, però es un perill que s'ha de combatre. «Els terrors de la tempesta se senten principalment al parlador o a la cabina.»¹

Perà deslliurar-nos de mals imaginaris o de totes passades problemàtiques, sovint incorrem en sofriment real. «L'home — diu Epicuri — qui no s'acontenta am poc, no s'acontenta de res.» Que sovint nosaltres «treballem per allò que no satisfà». «Més de lo que fem servir es més de lo que necessitem, i solament una càrrega pera l qui ho porta.»² La major part de nosaltres ens donem una quantitat immensa de feina inútil; ens embarrassem, com aquell qui diu, en la jornada de la vida amb un pes mort de fato innecessari; i a mida que «un home fa més llarg el seu seguici, també va escursant les seves ales»³. En aquell delitós conte de fades, *Alice through the Looking-Glass*, al «Cavaller Blanc» sel descriu com havent-se carregat, al començament d'una jornada, amb una varietat d'entriquells estrafalaris, inclòs una ratera, pera l cas que les rates l'atormentessin de nit, i un rusc d'abelles pera l cas que s trobés amb un eixam.

En Hearne, en el seu *Journey to the Mouth of the Coppermine River*, ens conta que pocs dies després d'haver-se posat en camí pera la seva expedició, trobà una partida d'Indians, qui s van anexionar una bona

---

1) Emerson.   2) Seneca.   3) Bacon.

part de l'impedimenta d'ell, i tot lo que En Hearne diu es «el pes de nostre fato essent tant alleugerit, feu més plasant la jornada de l'endemà». Am tot, jo deuria afegir que ls Indians romperen els instruments filosofics, que, sèns dubte, més aviat eren un embarraç.

Quan venen malhaurances, Marc Aureli ens diu, am molta de raó: «Cada volta que t'esdevinguin vexacions recorda-t d'aplicar aquest principi, que això no es pas una malhaurança, sinó que es una bona sort de sofrir-ho noblement». El nostre mal humor certament ens fa més mal que no pas la mateixa cosa que ns fa neguitejar; i patim molt més de l'enuig i la vexació que permeten que ls actes provoquin en nosaltres, que no pas dels mateixos actes que ns han contrariat i enutjat. Per exemple, de quina manera la major part de la gent se deixa distreure i torbar per qüestions i baralles de familia. No obstant, de les dèu vegades les nou un no tindria pas de patir permor de ser retopat. Si la condemna es justa, deuria esser ben rebuda com una advertença; si no es merescuda, per què tindriem de permetre que ns constrictés?

A més d'això, si les malhaurances esdevenen, no més fem que empitjorar-les condolent-nos-en.

«Tinc de morir, — repeteix N'Epictet. — Emperò que tinc de morir entristint-me? M'han d'engrillonar. Que també ho tinc de lamentar? Tinc d'esser desterrat. Que m'ho

poden privar d'anar-hi amb alegrança i contentament? Emperò jo us ficaré a la presó. Home, que esteu dient? Vós podeu ficar el meu còs a la presó, emperò la meva pensa ni Zeus mateix la pot dominar.»

Si verament no podem arribar a ser feliços, la culpa s'escau generalment en nosaltres mateixos. Socrates visqué baix els Trenta Tirants. Epictet era un pobre esclau, i, no obstant, quantes de coses li devem!

«Com pot esser — diu ell — que un home qui no té res, despullat, sense casa, sense una llar, esqualid, sense un esclau, sense ciutat, pugui tenir una vida que s'escola fàcilment? Guaiteu-me a mi, qui som sense ciutat, sense casa, sense possessions, sense un esclau; jo dormo sobre l sòl; jo no tinc pas muller, ni criatures, ni pretorium, sinó solament la terra, i el cel, i un pobre abrigall. I què es lo que m manca? Que no estic sense tristor? Que no estic sense temença? Que no soc lliure? Quan me vegé algú de vosaltres fallar l'objecte del meu desig, o caure en allò que jo voldria evitar? Que he blasmat jamai Déu o els homes? Que he acusat mai ningú? M'ha vist mai cap de vosaltres amb un posat melangiós? I de quina manera compareixo davant d'aquells que vosaltres temeu i admireu? Que no ls tracto com esclaus? Qui es que, quan me guaita, no pensa que veu el seu rei i senyor?»

Penseu si n'hi ha de coses per les quals deuriem esser agraits. Ben pocs de nosaltres

apreciem el nombre dels nostres dons de cada jorn; els prenem com si fossin insignificances, i, no obstant, «insignificances fan perfecció, i la perfecció no es cap insignificança», com digué En Miquel Angelo. Els oblidem perquè sempre són am nosaltres, i, no obstant, per cada hu de nosaltres, com encertadament remarca Mr. Pater, «aquells senzills dons, i d'altres igualment trivials, el pa i el vi, la fruita i la llet, podrien rescabalar aquella poetica i com si diguessim moral significança que segurament pertany a tots els medis de la nostra vida de cada dia, si tant sols poguessim deslliurar-nos del vel de la nostra familiaritat am coses que de cap manera són vulgars en sí mateixes».

«No permeteu pas — diu Isaac Walton — que les mercès que cada jorn rebem de Déu no ns facin prear-lo o lloar-lo, pel fet de que són comunes; sobre tot no oblidem pas de lloar-lo pels goigs innocents i els plaers que havem gaudit d'ençà que ns trobarem plegats. Què es lo que no donaria un cego pera veure els plasents rierals i prades i flors i fonts? I d'aquestes i moltes d'altres mercès, nosaltres diàriament ne fruim.»

El contentament, ens digué Epicuri, no consisteix pas en grans riqueses, sinó en poques necessitats. An aquesta terra afortunada, no obstant, nosaltres podem tenir moltes de necessitats, i, malgrat açò, les podem satisfer totes, am tal de que sien raonades.

La Natura, de fet, proveeix sense restricció els requeriments principals de l'humana benanança. «Lo sotjar el blat com creix, o la florida que s bada; l'esbufegar seguint la rella de l'arada o manejant l'aixada; el llegir, el pensar, l'estimar, el pregar», aqueixes, diu Ruskin, «són les coses que fan els homes fel·licios.»

«Só caigut a mans de lladres,—diu Jeremy Taylor,—i bé, què? M'han deixat el sol i la lluna, foc i aigua, una muller amorosa i molts d'amics pera planye-m, i alguns pera ajudar-me, i jo encara puc enraonar; i, a menys que jo ho vulga, no m'han pres la meva fesomia alegroia, ni l meu esperit animat i bona consciència... I aquell qui té tants i tants greus motius de joia, es força corprès de tristor i de desplaença si perd tots aquests plaers, i s'estima més seure sobre l seu grapatet d'espines.»

«Quan un hom pot pensar amb aitals coses, i veu el sol, la lluna i els estels, i frueix la terra, i la mar, ell no es pas solitari ni tant sols abandonat.»¹

«Certament, el Paradís — com digué Luther — podria aplicar-se a tot el món.» Que podriem demanar més de lo que hi ha pera nosaltres? «Tota mena de bellesa—diu Mister Greg²— ha estat esmerçada a l'hostatge que ns ha pertocat; belleses pera ennartar tots els

1) Epictet.   2) *The Enigmas of Life.*

sentits, belleses pera satisfer tots els gustos; les formes més nobles i més encisadores, colors les més enlluernantes i les més delicades, les flaires més suaus i més subtils, les harmonies més amoixadores i les més agitantes; les glories assoleiades del dia; la palida gracia elisenca del clar de lluna; els llacs, les montanyes, les forests primevales i l'oceà sense fites; «silenciosos cimats de neu revellida» a l'un hemisferi, les meravelles de l'exuberança tropical a l'altre; la serenitat de les postes de sol; la sublimitat de les tempestes; tot es esmerçat am profusió ilimitada en l'escena de la nostra existència; no podem pas concebre ni desitjar res de més exquisit ni més perfecte que lo que ns envolta a cada instant; i les nostres percepcions són fetes d'aital manera que resulten conscientment vives pera tot. El proveïment pera la nostra gaubança sensorial sobreix d'abundor, igualment que l dels altres elements de la nostra complexa natura. ¿Qui es que, havent-se ubriagat en els primers extasis d'una imaginació jovenivola, o les riques meravelles del reialme de la pensa, no confessa que l'intelligença ha estat dotada, al menys, amb una beneficença tant profusa com els sentits? Qui es que, havent verament tastat l'Amor humà en les joies de la seva aubada i del seu coronament, no ha donat mercès a Déu per una felicitat que certament «passa de l'enteniment»? Si haguessim posat la nostra imaginació a pintar un Creador ocupat prin-

cipalment en inventar delícies per a les criatures que Ell estimava, no podríem pas concebre un sol element de benedicció que no sia ací.»

CAPITOL II

LA FELICITAT DEL DEVER ¹

«Jo sempre só content am lo que esdevé, car penso que çó que Déu tria es mellor que lo que jo triaria.»

EPICET

«Oh! Déu Conqueridor! Aquesta terra baixa fóra pera ls homes el benèhit estatge d'alegrança si fossin forts en Tu, com bé s'heu que ho són altres coses d'aquest món. Oh! Aleshores, essent molt altri de lo que jamai han estat, que'n foren de feliços els homes!».

BOECI:

Consolació de Philosophia

No ns tindriem pas de pintar el dever, ni presentar-lo als altres, com una mestressa severa. Mésaviat es una mare benivolenta

---

¹) La substànça d'açò fou dit a l'Institut Harris, a Preston.

i simpàtica, sempre disposada a soplujar-nos de les tribulacions i les angoixes d'aquest món, i a guiar-nos pels camins de pau.

El recloure-ns de l'humanitat, la major part de les vegades es fer vida enlleïda així com egoïsta. El nostre deure es fer-nos útils, i d'aquesta manera la vida pot ser molt interessant i, ensems, comparativament lliure d'angoixes.

Emperò, de quina manera podem omplir les nostres vides *de vida*, d'energia i d'interès i, no obstant, tenir compte de lo altre?

Molts grans homes han naufragat assajant-ho. «Antoni cercà la felicitat en l'amor; Brutus, en la gloria; Cesar, en el domini: el primer fou rebutjat, el segon trobà menyspreu, el darrer ingràtitut, i cada hu destrucció»¹. Les riqueses, també, sovint congrien perills, neguits i temptacions; requereixen sollicitut pera servir-les, encara que poden fer molta felicitat si s'esmercen saviament.

I, doncs, com s'ha d'assolir aquesta gran finalitat? «Què es, — diu Marc Aureli, — què es lo que es capaç de guiar l'home? Una cosa i solament una: la filosofia. Emperò això consisteix en guardar el geni² de dintre l'home, lliure de violència i de dany, superior als dolors i als plaers, no fent res sense propòsit, ni falsament o amb hipocresia, no sen-

1) Colton: *Lacon, or Many Things in Few Words.*

2) Çò es, l'esperit.

tint la necessitat de que un altre home faci o deixi de fer una cosa; i, a més, acceptant tot lo que esdevé, i tot lo que ns pertoqui, com venint de més enllà, sia onsevulla, d'on vingué ell mateix; i, finalment, esperant la mort amb disposició placent, no essent altra cosa que una dissolució dels elements de que es compon cada ser vivent.» Confesso que jo no sento pas la força d'aquests darrers mots, que escassament semblen requerits pel seu argument. L'idea de la mort, no obstant, certament influeix en la conducta de la vida, menys de lo que s'hauria pogut esperar.

Bacon remarca encertadament que «no hi ha cap passió en l'esperit de l'home, tant feble que no s'iguali a la temença de la mort i la domini... La revenja triomfa de la mort, l'amor la menysprea, l'honor hi aspira, la malhaurança hi vola».

«No cregau pas que jo tem de veure l meu esperit fugir a través del fosc portal de la mortalitat aterrada; la mort no té pas terrors quan se porta la vida arreglada; es el viure malament lo que ns fa témer de morir.»¹

Certament, no ns cal tenir aital temença si havem fet tot lo possible pera la felicitat dels altres; pera promoure «pau a la terra i benvolença entre ls homes». Altrament, no hi ha pas res de mellor pera deslligar-nos de les tribulacions d'aquest món, que consumeixen

---

1) Omar Khayyam.

tant bella part del temps i amarguen tantes coses de la nostra vida. Quan havem fet tot lo que sabem, tindriem d'esperar en pau el resultat; contents, com diu Epictet, «am lo que esdevé, car ço que Déu tria es mellor que ço que jo triaria».

De totes passades, si no havem efectuat tot lo que desitjavem, ens haurem redreçat nosaltres mateixos. Pot ser veritat que un hom no pot fer masses coses. «Vós no sou cap Hercul, i no podeu llevar la malvestat d'altri; ni tampoc sou cap Theseu, capaç d'allunyar les males coses de l'Attica. Emperò vós podeu aclarir les vostres. De vós mateix, dels vostres propis pensaments, foragiteu, en lloc de Prócrustes i Sciron, la tristor, la por, la cobejança, l'enveja, la malvolença, l'avaricia, l'efeminança, l'intemperança. Emperò poc que es possible de treure aqueixes coses altrament que guaitant sols envers Déu, fixant els vostres afectes en Ell solament, essent consagrats pels Seus comandaments.»¹

La gent, a voltes, pensa lo delitós que fóra d'esser enterament lliures. Emperò, un peix, com diu Ruskin, es més lliure que un home, i respecte a la mosca «es una encarnació negra de la llibertat». Una vida de lo que s diu plaer i de propria condescendència no es pas una vida de felicitat real ni de vera llibertat. Molt lluny d'això, si comencem a deixar-nos

---

1) Epictet.

anar, caiem en la més intolerable tirania. Altres temptacions són en certs respectes com la del beure. De primer, pot-ser, sembla delitosa, emperò hi ha amargor al fons del got. La gent beu pera satisfer el desig provocat per costumança previa. Lo mateix passa am les altres coses. La repetició aviat devé un glatir, no pas un plaer. La resistença se fa més i més dolorosa; la condescendença que de primer, pot-ser, donava un gust lleu i temporer, aviat acaba de fer plaer, i adhuc, si per un temps dóna certa consolació, abans de gaire se torna odiosa ella mateixa.

Es difícil de resistir, el deixar-se anar es dolorós; fins que, a la llarga, la malhaurada victima de sí mateixa, solament pot comprar, o pensa que solament pot comprar, un remei momentani pel glatiment i la set intolerables, a preu de major sofriment en el pervindre.

D'altra banda, el dominar-se un mateix, per molt difícil que sia al començament, devé a poc a poc més facil i més delitós. Nosaltres posseim misteriosament una mena de natura dual, i hi ha pocs triomfs més veritables o sensacions més delitoses que l'obtenir ple comandament de sí mateix.

Que no es més placent cavalcar un cavall esperitat, encara que pot-ser demani certa força i traça, que no pas anar-se arrossegant sobre una carronya? En l'un cas sentiú dessota vostre l'embranchida lliure d'una força viventa i vo-

lonterosa que respon: en l'altre teniu d'esperonar un esclau ensopit i sense vida.

El governar-se un mateix es en realitat el major triomf. «Aquell qui es el seu propi monarca, — diu Sir T. Browne, — branda contentament el ceptre de sí mateix, sense envejar la gloria de les testes coronades ni dels Elohim de la terra»; carsón realment els més enlairats aquells qui són més propers del cel, i són els més avall aquells qui en són més llunyadans.

La vera grandor, té poc que veure, si es que hi té res, am l'estament o el poder. «Eurystheus, tot i sent lo que era, — diu Epictet, — no era pas realment rei d'Argos, ni de Mycenæ, perquè ni tant sols podia governar-se ell mateix; mentres que Hercul foragitava l manquement i introduïa la justícia, encara que fos ensems nu i sol.»

Sens diu que l filòsof Cineas una vegada preguntà a Pyrrhus què es lo que faria quan hagués conquerit l'Italia. «Conqueriré la Sicilia.» «I després de la Sicilia?» «Llavors l'Àfrica.» «I quan haureu conquerit tot el món?» «Aleshores me donaré repòs i estaré content.» «Doncs, — digué Cineas, — per què no podeu reposar i estar content ara?»

A més d'això, com Sir Arthur Helps ho ha remarcat encertadament, «la concepció engrandida que tenim de l'Univers, en certa mida té de refredar l'ambició personal. ¿Què es d'esser rei, sheikh, tetrarca o emperador, sobre una «engruna d'engruna» d'aquesta

terra tant petita?» «Tots els qui s'enlairen a grans llocs, — diu Bacon, — es per una escala de cargol», i els «prnceps són com els còssos celests, que tenen molta veneració, emperò no tenen pas repòs».

Plató, en la *Republica*, esmenta un vell mythe segons el qual, després de la mort, cada ànima té de triar un estament pera l'existència a l'altre món; i ens diu que l prudent Ulysses cercà molt de temps la vida d'un home recullert. Li fou una mica difícil de trobar-la, perquè jeia oblidada a un recó, emperò quan se l'hagué apropiada fou molt satisfet, la recollença de tot lo que havia passat a la terra havent-lo desencantat de l'ambició.

També hi ha una bona part de servilisme en la vida cortesana. Els cerimonials poden ser importants, però s mengen massa temps i són terriblement enutjosos.

Un hom, doncs, es pera sí mateix el mellor reialme. «Aquell qui governa la seva paraula, — diu Salomó, — val més que aquell qui pren una ciutat. Emperò l propi comanament, aquesta monarquia la més vera i més gran, pervé rares voltes per heretatge. Cadascú de nosaltres deu conquerir sí mateix; i així podem fer-ho, si prenem la consciencia per guia i per general nostre.

Ningú que faci tot lo que pot, falla realment. Seneca observa que «ningú diu que ls trescents Fabis foren derrotats, sinó que foren matats»; i si haveu fet tot el vostre saber,

haureu guanyat, en les paraules d'una vella llegenda escandinava:

« Victoria en tu mateix, que es la mellor de totes ».

Essent jo mateix ocupat en el negoci, me extranyà molt de veure afirmat, per una autoritat noresmenys que la d'Aristotil (quasi com si fos una proposició evident a en sí), que el comerç « es incompatible amb aquella vida dignificada que nosaltres cobegem pera ls ciutadans nostres, i totalment contrari an aquell generós enlairament d'esperit amb el qual tenim ambició d'inspirar-los ». Poc que sé fins aont això pot realment haver estat l'esperit i la tendença del comerç entre ls antics grecs; emperò si ho era, no m sorprèn pas que no fos més sortós.

No es pas veritat que les tasques ordinaries de la vida, en una terra com la nostra, — el comerç, l'industria, l'agricultura, — a quals afers la gran majoria són dedicats o deuen dedicar-se, — sien incompatibles am la dignitat o noblesa de vida. El que una vida sia noble o innoble depèn, no pas de l'ofici que s'adopta, sinó de l'esperit amb que s practica. La vida més humil pot ser noble, mentres que la del monarca més poderós, o la del més gran geni, pot ser menyspreable. Certament el comerç no sols es compatible, sinó que fins jo aniria més lluny i diria que serà més sortós si s fa acoblant encertadament pretencions nobles i

aspiracions generoses. Lo que En Ruskin diu de l'art, am les degudes modificacions, generalment es ver de la vida. Res hi fa que un hom «pinti l petal d'una rosa o ls avencs d'un precipici, am tal de que l'estimació i l'admiració comparteixin el seu treball i acompanyin la seva obra pera sempre més. Poc que hi fa res que s'esforci mesos enters damunt d'algunes polçades de tela, o bé que en una sola diada cobreixi de color tot el frontis d'un palau; mentre sia amb un proposit solemnial, que s'hagi rublert el cor de paciència o hagi apresat la seva mà».

Veritat es que en un volum subsegüent ell se refereix an aquest passatge i afegeix: «Més encara que tot sia bo pera estudiar, i tot sia bell, hi ha quelcom de mellor que lo restant pera ajuda i plaer d'altri; i això es deure nostre de triar-ho sempre que tinguem avinentesa», afegint a més, «essent del tot contents am lo que es al nostre encalç, si no la tenim».

Llegim coses dels antics heroes i els admirem, emperò cadascú de nosaltres té de batallar el propi Marathon i les Thermopyles; cadascú troba l Sphinx assegut al peu del camí ont hem de passar; a cadascú de nosaltres, com a Hercul, sens ofereix de triar el Vici o la Virtut; nosaltres podem, com Paris, donar la poma de vida a Venus, a Junó o a Minerva.

Cert es que jo podria citar Aristotil contra d'ell mateix, car ens ha dit en altre lloc que l

«negoci s'hauria d'escullir permor del lleser; les coses necessaries i utils, permor de lo bell en la conducta».

Molts n'hi ha qui semblen pensar que ns havem escaigut en un temps del món en que la vida es especialment neguitosa i dificil, que hi ha menys de lleure que abans i que la lluita per l'existència es més forta que mai.

D'altra banda, cal que ns recordem de lo molt que havem guanyat en seguretat! Pot esser un temps de ferm treball; emperò, quan això no s porta a un extrem, de cap de les maneres es un mal. Si tenim menys de lleure, una de les raons es perquè la vida es curulla de coses interessantes. L'alegrança es filla de l'ocupació, i, en general, jo crec que mai com ara hi hagué cap temps en que l merit modest i la feina pacienta fossin més segurs de recompensa.

Va sense dir que no cal pas que ns desco- ratgem si l succés triga de venir, ni ns havem d'inflar si ve depressa. Ben sovint ens planyem de la natura de les coses, quan tota la falla es en nosaltres mateixos. Seneca, en una de les seves lletres, esmenta que la minyona de la seva muller, Haspaste, quasi havia perdut la vista, emperò «ella no ho sab pas que sia cega: ella diu que la casa es a les fosques. Això que an ella ns apar ridicol, ens passa a tots nosaltres. Ningú ho comprèn que un hom es envejós o avar. Un diu: jo no som pas ambiciós, emperò ningú pot viure altrament

a Roma; jo no som pas sumptuós, emperò la ciutat requereix gran despesa».

Newman, pot-ser en el més bell dels seus himnes, *Lead Kindly light*, diu :

«Serveu els meus peus: jo no deman pas de veure l'escena llunyana: una passa es prou pera mi».

Més cal que siguem segurs de que realment seguim una guia de confiança i de que no sortim merament de la peresa pera deixar-nos anar. A dintre de nosaltres tenim una guia que generalment ens conduirà prou dreturament.

La religió, no hi ha pas dubte, es plena de dificultats; més si som sovint torbats per lo que cal pensar, rares vegades tenim de dubtar respecte lo que devem fer.

«Ben dir es cosa bona, emperò ben obrar es mellor; lo ben obrar es l'esperit i lo ben dir es la lletra; si l fer bé i el dir bé fossin acoblats dintre d'un marc, tot fóra encaçat, tot fóra fet i obtingut tot el guany.»

Cleanthes, qui sembla haver estat ben mereixedor de l'estatua que li feren a Assos, diu:

«Mostrau-me, oh Zeus!, i tu, oh Destil!, la ruta que me comaneu jo faci: só disposat a seguir. Si no m decideixo, me faig malhaurat, i encar dec seguir.»

Si mai dubteu lo que cal fer, es una bona regla de preguntar-nos què es lo que al sent-demà desitjarem que havessim fet.

A més, a la llarga, el resultat dependrà no

tant d'un sol determini, o de la nostra acció en un cas especial, sinó més aviat de la preparació de la vida quotidiana. Les batalles sovint són guanyades abans de lliurar-les. Pera dominar les passions nostres devem governar els nostres habits, i ens hem de vigilar nosaltres mateixos en els petits detalls de la vida de cada dia.

L'importança de les coses petites ha estat senyalada pels filòsops, moltes vegades d'ençà d'Aesop. «Lo gros sense lo petit fa una mala murada», diu un encertat proverbi grec, que sembla retreure ls temps cyclopeans. En un vell conte hindú, Ammi diu an el seu fill: «Porta-m una fruita d'aquell arbre i trenca-la. Què hi trobes?» El fill digué: «Unes llevors petites». «Trenca-n una i què hi veus?» «Res, missenyor.» «Fill meu, — digué Ammi, — allà on tu no veus res hi sojorna un gran arbre.» Gaire bé pot discutir-se si hi ha res que verament pugua nomenar-se petit.

«No hi ha ni gran ni petit
per l'esperit qui tot ho crea;
i ont ell halena, totes coses són,
i ell halena per tot arreu.»¹

Per tant, nosaltres mateixos deuriem vigilar-nos en les coses menudes. «Si desitgeu no esser malagradosos, no n nodriu l'habit: no li doneu res que pugua augmentar-lo; de

1) Emerson.

primer estigueu quiets i compteu els jorns que no haveu estat enfadats. Jo solia enutjar-me cada dia; ara, cada dos dies; després, cada tres; després, cada quatre. Emperò si haveu intermitit trenta dies, feu un sacrifici a Déu. Car la costumança primer comença d'afeblir-se, i després es completament anorreada. Quan pogueu dir: «Avui jo no m som pas enfadat, ni l dia abans, ni tampoc el sentdemà, durant dos o tres mesos, sinó que tinguí compte quan esdevenia quelcom d'enutjós, podeu esser segurs de que sou en el bon camí»¹.

Emerson clou la seva *Conduct of Life* amb una allegoria remarcable. El jove Mortal entra an el Trespol del Firmament. Allà seuen els Déus i ell es tot sol amb ells. L'omplen de dons i mercès de tota mena, i li signen que s'atansi vers els llurs tronos. Emperò entre ell i els Déus aparen sobtosament tempestes de voliaines d'illusions. Ell s'imagina dintre una gran multitud, quals manaments se pensa que té d'obeir. La folla corrua empeny cap ací i cap allà, i se decanta a una banda i a l'altra. Qui es ell pera poder resistir? Ell se deixa emportar. Com pot pensar o obrar per sí mateix? Emperò la nuvolada s'alça i allà hi veu als Déus seient encara sobre ls llurs tronos, solament ells amb ell tot sol.

«El gran home — diu ell en altre lloc —

---

1) Epictet.

es aquell qui en mig de la multitud serva am dolçor perfecta la serenitat de la solitud.»

Tots podem, si volem, assegurar-nos la pau d'esperit.

«Els homes cerquen llocs retirats, — diu Marc Aureli, — cases a la campanya, a la vora de mar i a montanya, i tu també cal que desitgis força aqueixes coses. Però, de totes maneres, això es propi de la gent més comuna; pus tens a mà, sempre que voldras, lo retirar-te dintre tu mateix. Car enlloc un hom se retira am més quietor o més deslliurança de tribulacions com a dintre la seva mateixa ànima, particularment quan troba en el seu interior aitals pensaments que, sols de considerar-los, tot seguit li donen perfecta tranquil·litat.»

Certament es felïç aquell qui té semblant santuari en la seva ànima. «Aquell qui es virtuós es savi; aquell qui es savi es bo; i aquell qui es bo es felïç.»¹

Emperò no podem pas esperar-nos d'esser felïços si no fem vides pures i profitoses. Pera esser bons companys de nosaltres mateixos tenim de proveir bé l nostre enteniment, omplir-lo de pensaments purs i tranquils, de recordances placentes del passat i de fiances raonables pera l pervindre. Devem, tant com sia possible, protegir-nos envers la propria reconvençió, els neguits i les angoi-

1) Boeci.

xes. Farem pures i tranquiles les nostres vides, resistint-nos al mal, posant aturador a les nostres cobejances i, adhuc pot-ser més, reforçant i desenrotllant les nostres tendences pera l bé. Per tant, cal que tinguem compte am lo que deixem tractar al nostre esperit. L'ànima se tenyeix amb els seus pensaments; no podem pas servir l'enteniment pur si consentim que s'embruti am descripcions detallades de crim i de pecat. La pau d'esperit, com bellament observa Ruskin, «té de venir an el seu temps, així com les aigües s'assolen per sí mateixes am claretat i quietor ensems; no podeu pas filtrar el vostre enteniment fins que sia ben pur, com tampoc podeu forçar-lo a la calma; si voleu que sia pur, deveu servir-lo pur, i no tirar-hi pedres, si voleu que estiga quiet».

«El castic de l'injusticia—digué Socrates—no es pas la mort ni les deixuplines, sinó la fatal necessitat de devenir sempre més injust.» Ben pocs homes han fet una vida més savia o més virtuosa que Socrates, de qui Xenophon ens fa la descripció que segueix: «Pera mi, essent tal com jo l'he descrit, tant piadós que no féu res sense la sanció dels Déus; tant just que no féu mai cap tort a ningú, ni tant sols en la cosa més insignificant, si bé ajudava en lo més important an aquells qui gaudien de la seva companyia; tant temperant que jamai preferí l plaer a la virtut; tant savi que mai s'errà en distingir lo bo de lo dolent; no neces-

sitant cap consell de ningú, sinó que ell mateix sabia diferenciar els uns dels altres; tant habil pera explicar i resoldre les qüestions amb arguments, i tant capaç de discernir el caracter dels altres, de refutar aquells qui eren en l'error i d'exhortar-los a la veritat i a l'honor, ell semblava esser tal com fóra l mellor i més feliç dels homes. Més si algú no es del meu parer, que compari la conducta d'altri am la de Socrates, i que resolgui en conseqüència.»

També Marc Aureli ns ha pintat una lliçó d'allò més instructiva en el caracter d'Antoninus: «Remembreu la seva constança en tots els actes que eren d'acord am la raó, la seva igualtat en totes les coses, la seva pietat, la serenitat de la seva captinença, la seva dolcesa, el seu menyspreu de buida anomenada, i els seus esforços pera comprendre les coses; i de quina manera ell no deixava passar mai res sense primer haver-ho examinat am molt de compte i haver-ho comprès clarament; i com s'aconduia envers aquells qui l blasma ven injustament, sense criticar-los per tornes; remembreu que ell no féu mai res barroerament; que jamai escoltava les calumnies i que exactament judicava les maneres i les accions; sense inclinació a retopar la gent; no era tímid, ni sospitós, ni sofista; remembreu am quant poca cosa s'acontentava, d'alotjament, llit, vestidures, aliment, servents; tant treballador i sofert; tant estalviador en el seu viure; la

seva fermesa i uniformitat en les amistats; com tolerava llibertat de paraula an aquells qui eren contraris a les seves opinions; el goig que tenia quan algú li mostrava quelcom de mellor; i lo piadós que era, sense superstició. Imiteu-ho tot això, a fi que quan la vostra darrera hora sia arribada, pogueu tenir una consciència tant bona com tenia ell».

Aital tranquil·litat d'esperit es certament un do inestimable, una preuada recompensa de la tasca complerta. Fa molt bé, doncs, Epictet, de preguntar: «No hi ha cap recompensa? Cerqueu major recompensa que l fer lo que es bo i dreturer? A Olimpia no desitgeu pas res més, sinó que us sembla prou d'esser coronat en els jocs. I, doncs, vos sembla tant poca cosa, i que no s'ho val, d'esser bons i feliços?»

En les ratlles belles de Bernard de Morlaix:

«Pax erit illa fidelibus, illa beata
Irrevocabilis, Invariabilis, Intemerata.
Pax sine crimine, pax sine turbine, pax sine rixa,
Meta laboribus, inque tumultibus anchora fixa;
Pax erit omnibus unica. Sed quibus? Immaculatis
Pectore mitibus, ordine stantibus, ore sacratis.»¹

---

1) «Aquesta pau benhaurada, pera ls fidels serà irrevocable, invariable, inexpugnable. Pau sense crim, pau sense torbament, pau sense lluita; la fita dels nostres treballs, ancora ferma en les tempestes. Pau unica pera tot-hom. Però, pera qui? Pera ls qui són purs, qui tenen bon cor, qui segueixen la regla.»

Quina major recompensa podem tenir que això: la «pau que sobrepassa tota comprensió», «la pau que no s pot pas heure amb or, ni tampoc se pesarà argent pera l seu preu»?¹

---

1) Job.

CAPÍTOL III

UNA CANÇÓ DE LLIBRES¹

«Ah! Qui tingué un llibre i un reconet omriu,
jatsia a dintre casa o defòra;
am les fulles verdes xiuxejant dessobre l cap
o a tot vol la cridoria del carrer!
On jo pogué llegir am tota lleura
d'amdós, lo nou i lo vell;
car poder guaitar un bon llibre alegroi,
pera mi val més que l'or.»

(*Cançó vella inglesa.*)

DE tots els privilegis que gaudim en aquest dinovèn segle no n'hi ha cap, pot-ser, que tinguem d'agrair tant com el més facil accés an els llibres.

El deute que tenim envers els llibres fou ben expressat per Richard de Bury, bisbe de Durham, autor del *Philobiblon*, escrit tant

---

i) Això es la substança d'un parlament fet en el Collegi de Treballadors.

enrera com l'any 1344, publicat al 1473, i que es el primer tractat anglès sobre les fruïcions de la literatura. «Aquests—diu ell—són els mestres qui ns ensenyen sense bastó ni palmetes, sense paraules aspres ni renys, sense demanar vestidures ni diners. Si us hi acosteu, ells poc que dormen; si investigant els interrogeu, ells no amaguen res; si ls oblideu, ells mai rondinen; si sou ignorants, ells no s poden riure de vosaltres». Emperò, si aleshores el deute era gros, que n'es més ara!

Aquest sentiment de que ls llibres són amics reals es constantment present a tots els qui són aimants de llegir. «Jo tinc amics—diu el Petrarca—qual societat m'es extremadament agradosa: són de totes edats i de totes les encontrades. Ells s'han distingit jatsia en el cabinet o en el camp, i han guanyat honors molt grans per llur saber de les ciències. Es facil de tenir-hi accés, perquè sempre són al meu servei, i els admito a la meua companyia, i els dono comiat, sempre que m plau. Mai són amohinosos, sinó que immediatament responen a totes les preguntes que ls faig. Uns me relaten els fets del passat, mentre d'altres me revelen els secrets de la Natura. Uns m'ensenyen com s'ha de viure, i d'altres com s'ha de morir. Alguns, am la vivor llur, esbargeixen les meves preocupacions i alegren el meu esperit; mentre d'altres donen fortalesa al meu enteniment i m'ensenyen la lliçó importanta de retenir els meus desitjos i de con-

fiar enterament en mi mateix. En un mot, ells m'obren els diversos camins de totes les arts i les ciències, i puc refiar-me plenament de la llur informació en tot lo que s'escaigui. Per tornes de tots els llurs serveis, ells sols me demanen que ls acomodi en una cambra apropiada, en algun reonet de la meva humil habitació, ont ells puguin reposar en pau; car aquests amics se daleixen més per la tranquil·litat del retirament que no pas pels garbugis de la societat.»

«An aquell qui aima un llibre— diu Isaac Barrow— mai li farà falla un amic fidel, un conceller sanítós, un company joiós, un aconhortador eficient. Estudiant, llegint, pensant, un se pot divertir innocentment i plamententment entretenir-se, així com am tots els temps també am totes les fortunes.»

Southey s'ho mirà bon xic més melangiosament:

« Passo ls meus jorns entre ls morts.
Al meu voltant jo esguard,
onsevuilla que per atzar posi ls ulls,
les potentes intelligences del passat:
són ells els meus amics immancables,
am qui jo convers un jorn darrera l'altre».

Imagineu-vos, en les paraules d'Aikin, «que fos a la nostra mà d'evocar les ombres dels més grans homes i els més savis que mai hagin existit, i els obliguessin a conversar am nosaltres sobre ls temes més interessants— quin privilegi inestimable no pensariem que

es! Que superior a totes les fruïcions usuals! Emperò en una llibreria ben proveïda, de fet nosaltres el tenim aquest poder. Podem preguntar a Xenophon i a Cesar respecte les llurs campanyes, fer pledejar Demosthenes i Ciceró a davant nostre, acoblar-nos amb els auditoris de Socrates i de Plató, i rebre demostracions d'Euclid i de Newton. En els llibres tenim els pensaments més triats dels homes més competents, en les llurs mellors vestidures».

«Els llibres — diu Jeremy Collier — són una guia a la juvenesa i un entreteniment pera la vellor. Ens aconhorten en la solitud i ens deslliuren d'esser una càrrega pera nosaltres mateixos. Ens ajuden a oblidar els agreujaments dels homes i de les coses; calmen les tribulacions i les passions nostres; i encodormen els nostres desenganys. Quan som afadigats dels vius, podem acullir-nos amb els morts, qui no tenen pas gens d'aspror, ni d'orgull, ni cap mal intent en la conversa llur.»

Sir John Herschel conta una anecdota curiosa que ilustra l plaer provinent d'un llibre, segurament no pas de primer ordre. A cert poble, el ferrer havia hagut la novela de Richardson, *Pamela or Virtue Rewarded*, i solia seure sobre l'enclusa durant les llargues vesprades d'estiu, llegint-ho en veu alta a un auditori nombrós i atent. No es pas, ni de molt, un llibre curt, emperò ells bonament l'escoltaren tot. A la fi, quan arribà l tom sor-

tós de fortuna que acobla l'heroe i l'heroïna i els fa viure plegats molt de temps en benança, de conformitat am l'usança més aprovada, els congregats ne foren tant contents que mogueren gran cridoria, i, agafant les claus de l'iglesia, talment feren trillejar les campanes de la parroquia.

«L'aimador de lectura — diu Leigh Hunt — treurà terror agradosa de *Sir Bertram* i, la *Haunted Chamber*; assentirà am raó complaguda a cada una de les sentences de *Mrs. Barbauld's Essay*; se trobarà vagant per les solituds am *Gray*; encaixarà honradament am *Sir Roger de Coverley*; serà disposat a abraçar *Parson Adams* i a tirar *Pounce* per la finestra en comptes del seu barret; viatjarà am *Marco Polo* i *Mungo Park*; s'estarà a casa am *Thomson*; se retirarà am *Cowley*; serà afañós am *Hutton*; simpatisarà am *Gay* i *Mrs. Inchbald*; riurà am *Buncl*, tot rient-sen; serà melangiós i desamparat i persí sol reanimat amb el mariner naufragat de *De Foe*.»

Carlyle ha dit escaientment que una collecció de llibres es una vera universitat.

L'importança dels llibres ha estat apreciada a moltes de bandes on menys podiem haver-ho esperançat. Entre ls arriscats Normands se suposava que ls runes eren dotats de poder miraculós. Hi ha un proverbi Arabic que diu: «La diada d'un savi val tant com la vida d'un ximple», i un altre — si bé pot-ser més aviat reflecta l'esperit dels Califes que no pas el dels

Sultans—diu: «La tinta de la ciencia es més preciosa que la sang dels martres».

Se conta que Confuci se descrigué ell mateix com un home qui, «perseguint adalerat la saviesa, oblidà l menjar; qui, am la joia de encalçar-la, oblidà les seves tristors i ni tant sols s'adonà de que la vellor s'apropava».

No obstant, si això ho podien dir els Xinescs i Arabics, ¡quin llenguatge pot ser prou vigorós pera expressar la gratitut que nosaltres tindriem de sentir pels aventatges que gaudim! Me sembla que no apreciem pas la nostra bona sort de pertànyer al segle dinovè. A voltes, certament, adhuc un hom pot sentir-se inclinat a desitjar no haver viscut tant aviat, i a cobejar una ullada an els llibres, encara que fossin els llibres d'estudi, d'una centuria a venir. Una centuria enrera, no solament els llibres eren molt cars i feixucs, sinó que la major part dels més delitosos encara no eren creats,—tals com les obres de Scott, Thackeray, Dickens, Bulwer Lytton i Trollope, deixant d'esmentar autors vivents. Quant més interessant no es devinguda la ciencia, especialment,—i esmento solament un nom—mercès al geni de Darwin! Renan ha caracterisat aquesta centuria com una de les més divertidores; jo més aviat l'hauria descrita com una de les més interessantes: presentant-nos, com ho fa, una inacabable perspectiva de problemes absorbents, amb avinenteses innumbrables, am més d'atractius i menys de

perills dels que envoltaren als nostres menys sortosos antecessors.

Ciceró descrigué una cambra sense llibres com un còs sense ànima. Més no es pas necessari d'esser filòsof per a que agradi llegir.

Verament, llegir no es pas necessàriament estudiar. Lluny d'això. Mr. Frederic Harrison diu en el seu excellent article sobre la *Tria de llibres*: «Jo considero la part poètica i emocional de la literatura com la més necessària per a l'usança diària».

En el proleg de la *Legende of Goode Women*, Chaucer diu:

«I en quant a mi, encara que sapia ben poc,
jo m'aleix amb llibres per a llegir,
i en ells jo tinc fe i plena creença,
i en el meu cor els tinc reverència,
tant corament, que no hi ha pas cap joc
que dels meus llibres me faci apartar,
manco sia rarament en jorn sagrat,
salvant, certament, quan el mes de Maig
es vingut, i jo sent cantar els galls,
i que les flors s'afanyen a badar-se,
donant comiat al meu llibre i ma fal'lera.»

Emperò jo dubto que, si ell hagués fruit els nostres avantatges, hagués pogut ésser tant segur de separar-sen, adhuc en el mes de Maig.

De Macaulay, qui tenia tot lo que la riquesa i l'anomenada, l'estament i el talent podien donar, sens diu que, malgrat això, es dels llibres que li pervenia la seva major felicitat. Sir G. Trevelyan, en la seva encisadora biografia, diu que «dels sentiments que Macau-

lay servava vers les grans intelligences del passat, no n pot pas parlar ningú, llevat d'ell mateix. Ell ens ha dit Jo incalculable que era l deute seu envers ells; com el guiaven cap a la veritat; com omplien el seu enteniment d'imatges nobles i gracioses; com roman-gueren al costat seu en totes les vicissituts; aconhortadors en la malhaurança, l'assistiren en la malaltia, foren companys en la solitud, els vells amics que mai se veuen am cares novelles; que són els mateixos en la riquesa i en la pobresa, en la gloria i en la fosca. Grans com foren els honors i els béns que Macaulay adquirí am la seva ploma, tots els qui l conegueren sabien prou bé que ls titols i les recompenses que ell guanyà am ses propries obres, eren com si res en la balança comparat amb el plaer que li feien les obres d'altri.

Per agradosa que fos, no hi havia pas cap societat a Londres que Macaulay l'hagués preferida a l'hora d'esmorzar o de dinar «a la companyia de Sterne o Fielding, Horace Walpole o Boswell». L'afició a llegir que Gibbon declarà no cambiaria pas per tots els tresors de la India, era de fet, pera Macaulay, «un element fonamental de felicitat en una de les vides més sortoses que mai hagi pertocat a un biograf pera contar».

«L'Historia — diu Fuller — fa que un jove sia vell sense arrugues ni cabells blancs, privilegiant-lo am l'experiència de l'edat sense tenir-ne les infirmitats ni ls inconvenients.»

Verament són tant delitosos els nostres llibres, que cal tenir compte de que no ns facin oblidar altres devers: tot conresant l'esperit no devem pas oblidar el còs.

A l'aimador de la literatura o de la ciencia, moltes de vegades, l'exercici li apar una tasca enutjosa, i més d'un ha fet com el joliu deixeble d'Ascham (Lady Jane Gray), qui, mentre ls corns sonaven i els goços lladraven fortament, seia en el solitari finestral, amb els ulls reblats an aquella plana immortal que diu am quina mansuetut i coratge (Socrates) el primer martre de la llibertat intellectual agafà la copa de mans del seu carceller plorós¹.

A més, tal com remarcà justament el passat Lord Derby², aquells qui no troben lleure pera l'exercici hauran de trobar lleure pera la malaltia.

Els llibres, també, ara van tant baratos que són a l'encalç de gaire bé tot-hom. No sempre fou així. Es un do ben recent. Mr. Ireland, a qual llibre encisador *Book Lover's Enchiridion* jo dec molt, lo mateix que tots els aimadors de la lectura, ens diu que quan era noi fou tant delitat am la *Natural History of Selborne* de White, que, a fi de posseir-ne un exemplar, copià l llibre tot sencer.

Mary Lamb fa una patetica descripció

---

1) Macaulay.

2) Parlament en el Collegi de Liverpool, 1873.

d'un noi estudiós perterint davant d'una parada de llibres:

« Vegí un noi d'esguard afanyós
 obrir un llibre sobre la parada,
 i llegir, com si l volgués devorar tot;
 lo qual, al veure-ho l'home qui espiava,
 tost sentí que així cridava al noi:
 « Vós, mestre, mai ne compreu cap de llibre,
 i per tant ni un sol ne podeu guaitar ».
 El noi marxà poc a poc, i, fent un sospir,
 desitjà que mai li haguessin ensenyat de llegir,
 car així ls llibres del vell groller no li haurien fet falla.»

Aitals fragments de literatura tenen verament un encís especial i peculiar. Jo crec que això en part es degut precisament al fet de que són breus. Molts de llegidors perden bona part de plaer del llegir forçant-se a romandre massa temps continuadament en un assumpte. En una llarga jornada en carril, per exemple, molta de gent agafa unicament un sol llibre. La conseqüència es que, a menys que sia una novela, després de mitja hora o d'una hora ja n són força cansats. Mentre que si tinguessin dos, o encara mellor tres llibres, sobre coses diferents, i un d'ells essent de caracter entretenidor, probablement trobarien que, canviant-los desseguida que sentissin cançament, retornarien a cascun am disposició renovada, i les hores anirien passant plament. Es clar que cada hu té de jutjar per sí mateix; emperò, tal es, al menys, la meva experiència.

Aixís es que joestic del tot d'acord am

Lord Iddesleigh respecte l'encís de la lectura saltada, si bé, com més ample es el camp, tant més es important que aprofitem els mellors llibres de cada classe. No vol pas dir que tinguem de confinar-nos an ells, sinó que tindriem de començar per ells, i certament ens aconduiran cap als altres. Naturalment que hi ha alguns llibres que devem llegir, anotar, apendre i pair interiorment. Emperò aquests són excepcions. Respecte a la gran majoria, probablement val més llegir-los de pressa, deturant-nos solament en els passatges mellors i més importants. D'aquesta manera no hi ha dubte que perdrem molta cosa, emperò guanyem més esplaiant-nos per un camp més ample. De fet, jo crec que podem aplicar a la lectura la savia dita de Lord Brougham respecte l'educació, i dir «que es bo de llegir tot de quelcom i quelcom de tot». Solament d'aquesta manera podem descobrir el caient dels nostres gustos, car es una regla general, si bé no pas invariable, que ns fan poc profit els llibres que no ns agraden.

Cadascú, no obstant, pot servir-se a plaer. La varietat es inacabable.

No solament una llibreria conté «infinides riqueses en un petit espai»¹, sinó que podem seure a la nostra llibreria i, no obstant, ser a tots els recons del món. Podem viatjar al voltant de la terra amb el Capità Cook o

---

1) Marlowe.

Darwin, am Kingsley o Ruskin, qui ns ensenyaran molt més pot-ser de lo que sabriem veure nosaltres mateixos. Adhuc el món no té pas limits pera nosaltres: Humboldt i Herschel sens emportaran lluny enllà cap a les misterioses nebuloses, al d'allà del sol i adhuc dels estels: el temps no té pas més termes que l'espai; l'història s'allarga enrera nostre, i la geologia ns farà recular milions d'any abans de la creació de l'home, adhuc fins al mateix origen de l'Univers material. Tampoc som limitats a una mena de pensaments. Aristòtil i Plató ens transportaran a una esfera no pas menys delitosa malgrat que no la poguem apreciar sense alguna preparació.

Conhort i consolació, rabejament i benança, verament poden esser trobats a la seva llibreria per qualsevol «qui portarà la clau daurada que n'obre la porta silenciosa»¹. Una llibreria es una Terra Encantada, un palau de dilecció, una badia de repòs després de les tempestes i ls mals-de-cap del món. No més usant-ne dreturerament, nosaltres podem fer d'una llibreria un veritable Paradís sobre la terra, un jardí d'Edem sense aquell seu inconvenient; perquè tot ho tenim obert, inclòs, i especialment, el fruit de l'Arbre de la Saviesa, pel qual sens diu que la nostra primera mare sacrificà tots els plaers del

---

1) Matthews.

Paradís. Ací podem llegir les histories més notables, els volums més atractivols de viatges i d'aventures, els contes més interessants, els poemes més bells; podem tractar amb els més eminents estatistes, poetes i filosops, aprofitant-nos de les idees dels més grans pensadors, i fruir les creacions més grandioses del geni humà.

CAPÍTOL IV

LA TRIA DE LLIBRES ¹

[sirvents:
«Al voltant de la cambra esperen els meus callats
els meus amics de totes estacions, tristos o contents,
Angels i Serafins
qui devallen, i suaument a cau d'orella me van parlant,
esperits que hostatja l'espai, tots ells vénen i sen van
dejorn i tard.»

PROCTOR.

I no obstant, ells massa sovint esperen debades. Jo crec que una de les raons per això es que la gent se troba esma-perduda davant de la colla de llibres que li ofereixen.

En el passat els llibres eren rars i cars. Ara, al contrari, am més veritat que mai se pot ben dir que

---

1) Parlament fet en el Col·legi de Treballadors, de Londres.

«Les paraules són coses, i una goteta de tinta, caient com rosada sobre un pensament, produeix lo que fa pensar a milers, pot-ser a milions.»¹

An els nostres passats els costava molt de procurar-sen. Avui la nostra dificultat es respecte lo que cal escullir. Hem de tenir compte am lo que llegim i no cal pas fer com els mariners d'Ulysses, prenent bots de vent per sacs de tresors, —no fos cas que, adhuc ara nosaltres caiguessim en l'error dels Grecs i suposessim que l llenguatge i les definicions poden ser instruments d'investigació així com de pensament; emperò encara menys, com passa massa sovint, tindriem de perdre temps amb el rebuig. Hi ha molts de llibres als quals un hom pot aplicar, en el sentit sarcastic, la marca ambigua que s diu fou feta a un autor infortunat: «jo no perdre pas temps llegint el vostre llibre».

Hi ha llibres i llibres, i hi ha llibres que, com digué Lamb, no ho són pas de llibres. Sorpren verament l'innocenta dilecció que nosaltres llencem sense pensar. Un proverbi oriental diu que les calamitats enviades pel cel poden esser evitades, emperò que no hi ha pas fugida pera aquelles que nosaltres mateixos ens tirem damunt.

Jo crec que molts se recelen d'assajar lo que sen diu llibres de pès, per por de no entendre-ls; més si s'esforcessin tot lo que

---

1) Byron.

poden, n'hi hauria pocs que s'tinguessin de planyer de la llur fluïxesa d'enteniment.

No obstant, quan se llegeix, lo més important es triar coses que a un l'interessin. Me recorda que fa anys demaní consell a Mr. Darwin pera triar una mena d'estudis. Ell me preguntà què era lo que m'interessava més, i m'aconsellà de triar aquell tema. Això, certament, té aplicació al treball de la vida en general.

A voltes tinc mitges ganes de creure que ls grans llegidors de la generació vinenta no seran pas els nostres advocats i doctors, botiguers i industrials, sinó ls terrassans i els obrers. Que no sembla natural això? Els primers treballen principalment amb el cervell llur; quan són acabades les llurs tasques diaries, el cervell sovint es aixerreit, i gran part del seu lleser té de dedicar-se a pendre l'aire i a fer exercici. El pagès i l'obrer, al contrari, a més de que moltes vegades treballen més poques hores, durant el llur jornal han fet prou exercici corporal i, per tant, podrien destinar tota la lleura que tinguessin a llegir i estudiar. Es ver que encara no ho han pas fet això, emperò ha estat per raons ben obvies. Altrament ara, en primer lloc, reben una educació excelenta, a les escoles elementaries, i en segon lloc tenen més a mà ls mellors llibres.

Ruskin fa constar que ell no s'extranya pas de lo que pateixen els homes, sinó que s'mravella sovint de lo que perden. No hi ha pas

dubte de que patim molt dels mancaments d'altri, emperò nosaltres perdem molt més per ignorança propia.

Sir John Herschel diu: «Si jo tingués de demanar una afició que m'hagués de fer costat en tota mena de circumstancies, i esser pera mi una deïu de contentament i d'alegrança durant la vida, i un escut contra ls seus mals per molt que les coses anessin de travers i que'l món me malmirés, fóra l'afició a llegir. No cal pas dir que jo parlo d'això solament com un aventatge mundanal, i no pas en lo més mínim com suplantant o derogant la tasca més enlairada, i la panoplia més forta i segura, dels principis religiosos,—sinó com una afició, un instrument, i una manera plausenta de dilecció. Doneu a un home aital afició i la manera de satisfer-la, i escassament fallareu de fer un home content, a menys, es clar, que poseu a les seves mans un aplec de llibres molt perversos».

Una cosa es posseir una llibreria i n'es tota una altra de servir-sen encertadament. Ben sovint me som sorprès del poc de compte que té la gent en la selecció de lo que llegeixen. Els llibres, com sabem, són quasi innombrables; les nostres hores pera llegir són, malhauradament, molt escasses. I, am tot, molta de gent llegeix gaire bé a l'atzar. Agafaran un llibre qualsevol que ls vinga a mà a casa d'un amic; compraran una novela a una parada de carril, si té un titol atractivol; certa-

ment, jo crec que en alguns casos adhuc la mateixa enquadrernació influeix en la seva tria. No hi ha dubte que la selecció no té pas res de facil. Més d'una vegada he desitjat que algú recomanés una llista d'un centenar de llibres escullerts. Si tinguéssim aitals llistes fetes per uns quants guies bons, serien d'allò més útils. Es veritat que a voltes he sentit a dir que pera llegir cadascú té de triar per sí mateix, emperò això me fa recordança d'aquella recomanació de no ficar-vos a dintre l'aigua fins que sabeu de nadar.

En l'absència de tals llistes jo he triat els llibres més sovint esmentats amb aprovació per aquells qui han tractat, directa o indirectament, del plaer de la lectura, i me som aventurat a incloure-n'hi alguns que, si bé no tant citats, són els meus afavorits especials. A tot-hom qui guaiti la llista se li acudiran altres llibres, com a mi mateix certament, emperò en aquest cas el nombre s'enfilaria aviat¹.

Per raons ben obvies me som abstingut d'esmentar obres d'autors vivents, encara que de molts d'ells—Tennyson, Ruskin i altres—jo mateix n'he obtingut les fruïcions més vives; i he omitit obres de ciencia, amb una o

---

1) Ja han estat fetes diverses llistes més llargues; per exemple, per En Comte, *Catecisme de Filosofia Positiva*; Pycroft, *Course of English Reading*; Baldwin, *The Book Lover*; Perkins, *The Best Reading*; i per Mr. Ireland, *Books for General Readers*.

dues excepcions, perquè l'assumpte es tant progressiu.

Ja sento que la pretenció es massa aventurada i tinc de demanar indulgència, tot esperant-ne la crítica. Verament un dels objectes que he tingut a la vista es l'estimular a d'altri, molt més competents que no pas jo, pera que ns donguin l'aventatge de les opinions llurs.

A més d'això tinc de repetir que, per lo que jo he vist, més aviat senyalo aquestes obres com essent les que han estat més freqüentment recomanades, que no pas com indicacions venint de mi mateix, si bé n'hi he barrejat algunes de les que a mi m'agraden d'una manera especial.

En una selecció d'aquesta mena m sembla que s'hauria de donar molt de pes al veredict general de l'humanitat. Hi ha una «lluïta per l'existència» i una «sobrevivença del més apropiat» entre ls llibres, lo mateix que entre ls animals i les plantes. Com digué N'Alonzo d'Aragó, «l'edat es una recomanació en quatre coses — llenya vella pera cremar, vi vell pera beure, amics vells de qui refiar-se i llibres vells pera llegir». No obstant, això no s pot pas acceptar sense importants rebaixes. Els llibres més recents d'història i de ciència contenen, o tindrien de contenir, l'informació més certera i les conclusions més dignes de confiança. A més, si bé ls llibres d'altres races i d'altres temps tenen interès per la seva ma-

teixa distança, s'ha d'admetre que molta de gent fruïran molt més els de la propria centuria i del llur mateix poble, sentint-s'hi més a casa llur.

No obstant, els llibres més vells del món són remarcables i interessants per causa de la llur mateixa edat; i les obres que han influït en les opinions o encisat les hores de lleure, de milions d'homes en temps reculats i regions molt allunyades, són ben bé mereixedores de que s llegeixin justament per això, adhuc si a nosaltres ens sembla que escassament els pertoca la llur reputació. Veritat es que per molts aquells llibres solament són accessibles en traduccions; emperò les traduccions, encara que pot-ser mai puguin fer justicia a l'original, no obstant, poden esser admirables en sí. La mateixa Biblia, que deu figurar en primer lloc a la llista, es un cas ben conclusiu.

A la davantera de tots els moralistes no Cristians tinc de posar l'*Enchiridion* de N'Epictet, certament un dels llibres més nobles de tota la literatura; i ensems tant curt, tant accessible i tant ben traduït, que a mi sempre me fa gran extranyesa que sia tant poc llegit. A N'Epictet me sembla que té de seguir En Marc Aureli. Les *Analectes* de Confuci crec que resultaran un desengany pera la majoria dels llegidors inglesos, emperò l'efecte que ha fet en la raça d'homes més nombrosa constitueix en sí un interès peculiar. La *Ethica* de N'Aristotil pot-ser apar am cert desventatge,

precisament pel fet de que ha influït tant pregonament el concepte nostre de la moralitat. El *Koran*, com les *Analectes* de Confuci, per molts de nosaltres tindrà l seu interès principal en l'efecte que ha exercit i exerceix encara sobre tants de milions dels nostres consemblants. Dubto si en cap altre respecte semblarà pagar la pena de llegir-lo, i per molts, probablement, certs extractes, no pas massa nombrosos, ja foren suficients.

Els escrits dels Pares Apostòlics¹ han estat aplegats en un sol volum per En Wake. Es un de molt petit, i, si bé dec confessar humilment que jo fui decebut, pot-ser són molt més curiosos pel contrast que fan amb els escrits dels mateixos Apostols. Dels Pares posteriors he inclòssolament les *Confessions* de Sant Agustí, que l Dr. Pussey trià pera l començament de la *Library of the Fathers*, i que, com remarca ell, han «estat traduïdes i tornades a traduir en quasi bé tots els llenguatges europeans, i en tots són estimades»; malgrat que Luther era de l'opinió que Sant Agustí «no escrigué res a proposit respecte de la fe»; emperò aleshores Luther no era pas gran admirador dels Pares. Ell diu que Sant Geroni «escriu, malhauradament, am molta de fredor»; el Chrysostom «s'esgarria dels punts capdals»; Sant Geroni «es molt magre», i de fet, diu ell, «com més

---

1) Els escriptors Cristianes de la primera centuria.
— (Nota del traductor.)

llegeixo ls llibres dels Pares, més me sento ofès»; mentres que Renan, en la seva interes-santa autobiografia, comparà la teologia amb una catedral gotica: «ella n té la grandor, els buids immensos i la poca solidesa».

Entre altres obres de devoció, molt sovint recomanades, hi ha l Kempis, *Imitació de Jesu-Christ*, els *Pensaments* d'En Pascal, *Tractatus Theologico-Politicus* d'En Spinoza, *Analogy of Religion* d'En Butler, *Holy Living and Dying* d'En Jeremy Taylor, *Pilgrim's Progress* d'En Bunyan, i darrerament, però no pas menys, el *Christian Year* d'En Keble.

Aristotil i Plató també són els capdavanters d'una altra classe. La *Politica* de N'Aristotil i els *Dialects* d'En Plató, si no tots sencers, de totes maneres *Phaedo*, l'*Apologia* i la *Republica*, naturalment que seran llegits per tots els qui desitgin saber quelcom d'història del pensament humà, encara que jo som prou heretic pera dubtar si l darrer val l'estudi detallat i minucios que sovint se li consagra.

N'Aristotil essent el pare, sinó l criador del metode científic modern, n'ha resultat —quasi inevitablement— que ls seus principis són devinguts part del nostre esser intel·lectual, de manera que ara gaire bé semblen evidents per sí sols, mentre que les seves propries observacions, encara que molt remarcables, — com per exemple quan observa que les abelles a cada sortida que fan se limiten a una classe de flors, — no obstant, en molts de casos han

estat suplantades per altres, fetes en condicions més favorables. No tenim pas d'esser malagredits envers el gran mestre, perquè les seves lliçons ens han ensenyat la manera d'avançar.

D'un altre costat En Plató, i ho dic amb tot el respecte, m'apar que en alguns casos fa jocs de mots: els seus arguments són molt hàbils, molt filosòfics, sovint molt nobles, emperò no pas sempre conclusius; en un llenguatge construït diferentment, a voltes podrien dir exactament la cosa contrària. Si aquest mètode ha resultat menys fructuós, si en metafísica havem fet poc avenç, baix un punt de vista aquest mateix fet fa que ls *Dialecs* de Socrates siguin ara tant instructius com mai ho hagin estat; mentre que ls problemes de que tracten sempre excitaran la nostra curiositat, així com l'esperit calm i enlairat que ls inspira ls imposarà a la nostra admiració. De l'*Apologia* i de *Phaedo*, certament es impossible de parlar amb massa agraiment.

També m'agradaria esmentar *De Corona* d'En Demosthenes, que Lord Brougham apellà l més gran parlament del més gran dels oradors; Lucretius, les *Vides* d'En Plutarc, N'Horaci, i al menys *De Officiis*, *De Amicitia* i *De Senectute*, d'En Ciceró.

Els grans epics del món sempre han estat una de les branques més populars de literatura. I, malgrat això, que pocs són, comparativament, els qui llegeixin N'Homer o En Virgili, després de sortir de l'escola.

El *Nibelungenlied*, el nostre gran epic teutonic, pot-ser es massa oblidat, s'ens dubte per causa del seu caracter dolorós. Brunhilda i Kriemhilda verament són lluny d'esser perfectes, emperò ne trobem ben poques d'aqueixes dones «viventes» en les literatures grega o romana. Ni tampoc dec omitir d'esmentar la *Mort d'Arthur* de Sir T. Malory, si bé confesso que ho faig principalment per deferença al judici d'altri.

Entre ls tragedians Grecs, Æschyl, sinó totes les seves obres, de totes maneres *Prometheu*, pot-ser el poema més sublim de la literatura grega, i la *Trilogia* (Mr. Symonds en els seus *Greek Poets* parla de la «majestat sense rival» de l'*Agamemnon*, i Mark Pattison el considerarà «l'obra més gran del geni creador en tot el domini de la literatura»); o, com recomana Sir M. E. Grant Duff, els *Persians*; Sophocles (*Oedipus Tyrannus*), Euripides (*Medea*) i Aristophanes (*Els Cavallers* i *Els Nuvols*); malhauradament, com diu Schlegel, probablement adhuc ni l més gran erudit, entén la meitat de les seves burles; i jo crec que la major part dels llegidors moderns preferiran els nostres poetes moderns.

També m'agradaria dir quelcom de la poesia oriental, tal com troços del *Maha Bharata* i del *Ramayana* (probablement massa llargs pera esser llegits enters, més dels quals Talboys Wheeler n'ha fet un epitome molt interessant en els dos primers volums de la

seva *History of India*); el *Sha-nameh*, l'obra del gran poeta persa Firdausi: *Sakuntala*, de Kalidassa, i el *Sheking*, la colecció clàssica d'antigues odes xinesques. Molts, ja ho sé, pensaran que deuria haver-hi inclòs Omar Khayyam.

En història comencem a sentir que les vicis i les vicissituds dels reis i de les regines, les dates de batalles i de guerres, són molt menys importants que l' desenrotllament del pensament humà, que el progrés de les arts, de la ciència i de la legislació, i precisament per això la cosa es encara més interessant que mai. No obstant, jo vull solament esmentar, i ho faig més aviat baix un punt de vista literari que no pas històric, Heròdot, Xenòfon (*l'Anabasis*), Tucídides i Tacit (*La Germania*); i dels moderns historians: Gibbon, *Decline and Fall* («l'esplendïd pont que va del món vell an el nou»), la *History of England* d'En Hume, la *French Revolution* d'En Carlyle, la *History of Greece* d'En Grote, i la *Short History of the English People* d'En Green.

La Ciència es tant ràpidament progressiva que, si bé per moltes d'intel·ligències es el tema més fructuós i interessant de tots, aquí no me puc pas deturar respecte aquesta avinença que, més aviat que opinió personal meua, ho prenc com a base de la meua llista. Per tant, solament citaré el *Novum Organum* d'En Bacon, la *Logica* d'En Mill i l'*Origin of Species* d'En Darwin; d'Economia Política, que alguns dels

nostres governants ara semblen preuar escassament prou, En Mill i troços de la *Wealth of Nations* d'En Smith, car probablement aquells qui no s'proposen fer un estudi especial de l'Economia Política difícilment el llegirien tot.

Entre ls viatges i exploracions, pot-ser els més correntment indicats són els *Voyages* d'En Cook, els *Travels* d'En Humboldt, i el *Naturalist's Journal* d'En Darwin, si bé confesso que jo hauria volgut afegir-n'hi molts d'altres.

No fa pas gaire que Mr. Bright recomanà d'una manera especial els poetes americans menys coneguts, emperò segurament donava per sentat que tot-hom hauria llegit Shakespeare, Milton (*Paradise Lost*, *Lycidas*, *Comus* i els petits poemes), Chaucer, Dant, Spenser, Dryden, Scott, Wordsworth, Pope, Southey, Byron i altres, abans d'embranchar-se en aventures més dubtoses.

Entre altres llibres recomanats molt freqüentment hi ha'l *Vicar of Wakefield* d'En Goldsmith, els *Viatges de Gulliver* d'En Swift, *Robinson Crusoe* d'En Defoe, les *Mil i una nits*, *El Quixot*, *Life of Johnson* d'En Boswell, la *Natural History of Selborne* d'En White, obres selectes d'En Burke, els Assaigs d'En Bacon, N'Addison, En Hume, En Montaigne, En Macaulay i N'Emerson; les comedies d'En Molière i d'En Sheridan, el *Past and Present* d'En Carlyle, *Self-Help* d'En Smiles, i el *Faust* i l'*Autobiografia* d'En Goethe.

Un tampoc se pot errar recomanant: *Human Knowledge* (la Saviesa Humana) d'En Berkeley, *Discours sur la Méthode* d'En Descartes, *Conduct of the Understanding* (Guiatge de l'enteniment), d'En Locke, *History of Philosophy* d'En Lewes; mentre, a fi de romandre dintre l centenar, solament puc esmentar En Molière i En Sheridan entre ls dramatises. En Macaulay considerava *La Vie de Marianne*, d'En Marivaux, la mellor novela en tots els llenguatges, emperò l meu nombre es tant a la vora de ser complet que m tinc d'accontentar ab els inglesos; i recomanaré Miss Austen (jatsia *Emma* o *Pride and Prejudice*), Thackeray (*Vanity Fair* i *Pendennis*), Dickens (*Pickwick* i *David Copperfield*), G. Eliot (*Adam Bede* i *The Mill on the Floss*), Kingsley (*Westward Ho*), Lytton (*Last Days of Pompeii*); i, a la fi, si bé no pas menys, les obres d'En Scott, que de per sí ja fan una llibreria, emperò que, per torna del meu treball, tinc de demanar com un favor especial que sem permeti comptar per una sola.

A qualsevol aimador de llibres la sola menció d'aquests noms li evoca una colla de recordances delitoses, d'agraides recollences, d'hores placevoles a casa, després de les feines i les angoixes de la diada. Que agraits deuríem esser pera aquestes mercès inestimables, pera aquesta host innumbrable d'amics qui mai ens agreugen, qui mai ens traeixen, ni mai ens abandonen!

LLISTA DE 100 LLIBRES¹

Les Obres d'autors vivents són omeses.

- La Biblia.
 Les *Meditacions* de Marc Aureli.
 Epictet.
 L'*Etica* de N'Aristotil.
 Les *Analectes* de Confuci.
Le Bouddha et sa Religion, d'En Saint-Hilaire.
Apostolic Fathers, d'En Wake.
 Kempis, *L'Imitació de Jesu-Christ*.
Les Confessions de Sant Agustí (Dr. Pusey).
 Troços del *Koran*.
Tractatus Theologico-Politicus, d'En Spinoza.
Catecisme de Filosofia Positiva, d'En Comte.
Pensaments d'En Pascal.
Analogy of Religion d'En Butler.
Holy Living and Dying, d'En Taylor.
Pilgrim's Progress, d'En Bunyan.
Any Christià, d'En Keble.

Els *Dialectes* d'En Plató, i de totes maneres
 l'*Apologia*, *Phaedo* i la *Republica*.

---

1) Malgrat ser d'autor foraster, transcriu aquesta llista perquè, llevat d'alguns llibres que sols interessin a llegidors anglesos, resulta una tria independenta de nacionalitat i una bella pauta intel·lectual pera l nostre jovent català estudiós.—(Nota del Traductor.)

La *Politica* de N'Aristotil.
 De *Corona*, d'En Demosthenes.
 De *Officiis*, De *Amicitia* i De *Senectute*,
 d'En Ciceró.
 Les *Vides* d'En Plutarc.
Human Knowledge, d'En Berkeley.
Discours sur la Méthode, d'En Descartes.
On the Conduct of the Understanding,
 d'En Locke.

Homer.
 Hesiod.
 Virgili.
Maha Bharata. }¹
Ramayana. }
 El *Shanameh*.
 El *Nibelungenlied*.
 La *Morte d'Arthur*, d'En Malory.

El *Sheking*.
Sakuntala, de Kalidassa.
Prometheu, de N'Aeschyl.
Trilogia d'Orestes, id.
Ædip, d'En Sophocles.
Medea, de N'Euripides.
Els Cavallers i els Nuvols, de N'Aristo-
 phanes.
 Horaci.
 Lucretius.

---

1) Epitomisats en la *History of India* d'En Talboys Wheeler, vols. I i II.

Canterbury Tales, d'En Chaucer (pot-ser en l'edició Morris, o expurgats en la d'En C. Clarke, o de Mrs. Haweis).

Shakespeare.

El *Paradis Perdut*, *Lycidas*, *Comus* i els poemes curts, d'En Milton.

La Divina Comedia, del Dant.

Fairie Queen, d'En Spenser.

Els *Poemes*, d'En Dryden.

Els *Poemes*, d'En Scott.

Wordsworth (la selecció de Mr. Arnold).

Thalaba the Destroyer, d'En Southey.

The Curse of Kehama, id.

Essay on Criticism, d'En Pope.

Essay on Man, id.

Rape of the Lock, id.

Burns.

Childe Harold, d'En Byron.

Gray.

Herodot.

Anabasis i *Memorabilia*, de Xenophon.

Thucydides.

Germania, d'En Tacit.

Livi.

Decline and Fall, d'En Gibbon.

History of England, d'En Hume.

History of Greece, d'En Grote.

French Revolution, d'En Carlyle.

Short History of England, d'En Green.

History of Philosophy, d'En Lewes.

Les *Mil i una Nits*.

Els *Viatges de Gulliver*, d'En Swift.

Robinson Crusoe, d'En Defoe.

Vicar of Wakefield, d'En Goldsmith.

Don Quixot, d'En Cervantes.

Life of Johnson, d'En Boswell.

Molière.

The Critic, School for Scandal i The Rivals, d'En Sheridan.

Past and Present, d'En Carlyle.

Novum Organum, d'En Bacon.

Wealth of Nations (troços), d'En Smith.

Political Economy, d'En Mill.

Voyages, d'En Cook.

Travels, d'En Humboldt.

Natural History of Selborne, d'En White.

Origin of Species, d'En Darwin.

Naturalist's Voyage, id.

Logic, d'En Mill.

Els *Assaigs* d'En Bacon.

Els *Assaigs* d'En Montaigne.

Els *Assaigs* d'En Hume.

Els *Assaigs* d'En Macaulay.

Els *Assaigs* de N'Adison.

Els *Assaigs* de N'Emerson.

Les *Obres Selectes*, d'En Burke.

Self-Help, d'En Smiles.

Zadig, d'En Voltaire.

El *Faust* i l'*Autobiografia*, d'En Goethe.

Emma or Pride and Prejudice, de Miss Austen.

Vanity Fair, d'En Thackeray.

Pendennis, id.

Pickwick Papers, d'En Dickens.

David Copperfield, id.

Last Days of Pompeii, d'En Lytton.

Adam Bede, d'En George Elioth.

Westward Ho!, d'En Kingsley.

Les Noveles d'En Walter Scott.

CAPITOL V

EL DO DELS AMICS ¹

«Sembla que se n'emportin el sól del món aquells qui treuen l'amistat de la vida; car nosaltres no havem pas rebut dels Déus immortals res de millor, res de més delitós.»

CICERÓ

LA major part d'aquells qui han escrit en lloança dels llibres han pensat que no podien pas dir res de més conclusiu que comparar-los amb els amics.

Socrates digué que «tothom té ls llurs diferents objectes d'ambició: cavalls, goços, diners, honors, segons sia l cas; però que per la seva part ell s'estimaria més tenir un bon amic, que no pas totes aqueixes coses plega-

---

1) Substança d'un parlament fet en el Col·legi de Treballadors, de Londres.

des». I també la gent saben: «el nombre de les altres possessions llurs, encara que sien molt nombroses, emperò que dels llurs amics, malgrat ésser pocs, no solament n'ignoraven el nombre, sinó que adhuc quan assajaven de comptar-los an aquells que ls hi preguntaven, ne deixaven de banda alguns que abans havien inclòs entre ls amics llurs: talment se cuidaven poc de que ls amics ocupessin la llur pensa. I, no obstant, en comparança de quins béns entre tots els altres, un bon amic no resultaria molt més preuat?»

«Tocant al valer de les altres coses, — diu Ciceró, — la major part dels homes no s'avenen pas; respecte de l'amistat tots són del mateix parer. ¿Que pot ser major follia, quan els homes tenen gran influença per les llurs riqueses, poder i recursos, que procurar-se altres coses que s'compren amb diners, — cavalls, esclaus, riques vestidures, gerros costosos, — i no procurar-se amics, l'ornament més valiós i més bonic de la vida?» I, malgrat això, — continua ell: «Tot-hom pot dir quantes de cabres o xais posseeix, emperò no pas quants amics». A més, pera triar un goç o un cavall hi posem el major mirament: inquirim la seva genealogia, la manera com es ensenyat i el seu caracter, i, en cambi, sovint deixem gairebé a l'atzar la selecció dels nostres amics, que es d'importancia infinidament més gran, — pels quals la vida nostra serà més o menys influïda, jatsia en bé o en mal.

No hi ha pas dubte que es ver, com diu l'*Autocrat of the Breakfast Table*, que tots els homes són carregosos, excepte quan els necessitem. I Sir Thomas Browne observa, molt pertinentment, que «els caps qui no pensen, qui no han après a ésser sols, són una presó per ells mateixos, si no s troben en companyia d'altri; mentres que, al contrari, aquells els pensaments dels quals s'agombolen apressant-se en el llur interior, a voltes s'han de retirar a la companyia pera fugir de l'aglomeració d'ells mateixos». De totes maneres, jo no comprenc pas del tot l'idea d'Emerson, que «els homes s'abaixen pera trobar-se». En altre lloc, per això, modifica l'afirmació i diu: «Gairebé tot-hom s'abaixa pera trobar-se». Adhuc així m'aventuraria a retopar-ho, especialment considerant el contexte. «Tota associació—afegeix ell— té de ser un compromís, i, lo que es pitjor, la mateixa flor i l'aroma de la flor de cada una de les belles natures s'esvaeix quan s'acosten l'una a l'altra». Quina trista pensada! Que ho es així, realment? Que ho té de ser així? I, si ho fos, serien cap aventatge real els amics? Jo hauria pensat que l'influència dels amics era justament al revers, que la flor d'una natura bella s'expandiria, i que les colors devindrien més lluentes si fossin estimulades per l'escalf i el solei de l'amistat.

S'ha dit que era prudent de tractar sempre un amic, recordant-se de que pot devenir un enemic, i un enemic recordant que pot tor-

nar-se un amic; i qualsevulla que sia l'intent de la primera part de l'adagi, certament hi ha força saviesa a la darrera.

Molta de gent sembla donar-se més feina i més plaer fent-se enemics que no pas fent-se amics. De fet, En Plutarc cita amb aprovació l consell d'En Pythagores «de no encaixar am massa gent»; emperò, mentre ls amics sien ben triats, més aviat es veritat allò de que:

«Aquell qui té un miler d'amics,
no n té mai ni un sol a mà,
mentre que l qui té un enemic,
arreu se l'ha de trobar».

i, malhauradament, si hi ha ben pocs grans amics, no hi ha pas cap petit enemic.

No obstant, jo m salvo dient altre cop: mentre sien ben escullerts. A la vida un se troba barrejat am molta de gent que, si bé no són pas activament dolents, si bé no poden pas esgarriar-nos per mals viaranys, am tot, no s cuiden gens de sí mateixos, no tenen compte dels llurs enteniments i porten la conversa sobre puerilitats migrades o fan mera xerrameca; gent qui no sembla pas capir que la conversa, amb un xic d'esforç, pot ser d'allò més instructiva i delitosa, sense que per això sia pedantica; o, al contrari, pot davallar fins un escorriall de pensaments llotosos o tornar-se un ermot de paraules. Gairebé no hi ha pas ningú de qui no poguem apendre molt, si solament ells se donen la feina d'ensenyar-

nos-ho. Ben cert, adhuc si no ns ensenyen res, ens poden ajudar am l'estimul de preguntes interessantes o l'escalfor de la simpatia. Més si no fan ni una cosa ni altra, aleshores sí que la llur companyia, si companyia pot anomenar-se, es mera perdua de temps, i de tals se pot verament dir: «jo desitjo que nosaltres siem més aviat extranys».

Una bona part del benestar i la puresa de les nostres vides, certament depèn de que fem una tria encertada dels companys i amics nostres. Si ls nostres amics són escullerts malament, inevitablement ens arrossegaran cap avall; si bonament, ens enlairaran. Malgrat això, en aquesta materia molta de gent sembla refiar-se del capitol de l'atzar. Està bé i es ben fet, naturalment, de ser cortès i considerat envers tot-hom am qui un se troba en contacte, emperò ja es una altra cosa d'escullir-los com amics vers. Alguns semblen fer de cada home un amic, o assagen de fer-ho així, perquè viu aprop, perquè fa l mateix negoci o viatja per la mateixa via del carril, o per alguna altra raó trivial. No s pot pas fer una errada més grossa. En les paraules de Plutarc, aquests no més són «els idols i les imatges de l'amistat».

L'esser amigable am tot-hom ja es una altra cosa. Tenim de recordar-nos que no hi ha cap petit enemic, i aquells qui algun cop hagin estimat realment an algú, tindran una mica de tendresa pera tot-hom. Verament hi ha

quelcom de bo en la major part dels homes. M. Nasmyth, en la seva encantadora autobiografia, diu: «He sentit parlar força de l'ingratitude i l'egoisme del món. Pot haver estat la meva bona sort, emperò jo mai he sentit cap d'aqueixos desagradosos estaments». Lo mateix ha estat també la meva propria experiencia.

«Se parla de cors durs, qui tornen
bons serveis, sempre am fredor.
Ai! que la gratitud dels homes
més sovint m'ha fet tristior.»

Per tant, jo noestic pas d'acord amb Emerson quan diu que «nosaltres caminem tots sols pel món. Amics tals com els desitgem són somnis i faules. Emperò una sublim confiança aconhorta sempre l'cor fidel, això es, que en altres llocs, en altres regions del poder universal, ara actuen, sofreixen i osen ànimes que poden estimar-nos i que nosaltres podem estimar».

No hi ha pas dubte de que, per molt que ls amics dignes contribueixin a la felicitat i al valer de la vida, principalment tenim de dependre de nosaltres mateixos, i cadascú es el millor amic o el pitjor enemic de sí mateix.

Es molt trista l'afirmació d'En Bacon de que «hi ha ben poca amistat en el món, i menys de tot entre ls iguals, que es la que solia esser magnificada. Que la que hi ha es entre l superior i l'inferior, quals sorts se

poden incloure l'una dintre l'altra». Emperò això escassament se pot considerar la seva opinió deliberada, perquè en altre indret diu: «Adhuc podem anar més lluny i afirmar ben de veritat que es una mera i miserable solitud el necessitar vers amics, sense ls quals el món no es més que un lloc ferestec». No solament, afegeix ell, l'amistat introdueix «claror de dia a l'enteniment, traient-lo de la negror i confusió de pensaments», sinó que «de les gro-pades i tempestes ne fa un dia asserenat en les afeccions»; tot aconsellant-se amb un amic un hom «manega més facilment els seus pensaments; els arregla més ordenadament; veu quin efecte fan al ser posats en paraules; finalment, se torna més entenimentat que ell mateix, i això molt més en un soi parlament d'una hora que no pas en tot un dia de meditació...» «Emperò ls homes perceben ben poc lo que es solitud i fins ont arriba, car una colla no es pas companyia, i les fesomies no més són una collecció de retrats i solament parlen com un cimbal xisclaire, on no hi ha estimació.»

Amb aquesta darrera afirmació jo no m'hi puc pas conformar. Segurament que adhuc els extranys poden ser força interessants, i molts s'avindran amb el Dr. Johnson quan, descrivint una vetllada plasenta, la resumí així: «Senyor, hem tingut una bona enraonada».

N'Epictet dóna molt bon consell quan dissuadeix de conversar precisament sobre les

coses ordinàriament escullertes, i es de parer que no tindria pas de ser «sobre cap dels temes usuals, ni sobre gladiators, ni còrses de cavalls, ni sobre atletes, ni sobre menjar o beure, que són els assumptes corrents; i especialment no pas sobre ls homes, pera blasmarlos»; emperò quan ell afegeix «o pera lloarlos», l'injunció m'apar d'un valer dubtós. Segurament d'una manera més raonada Marc Aureli aconsella que «quan tu desitgis delitar-te pensa en les virtuts d'aquells qui viuen am tu; per exemple, l'activitat de l'un i la modestia de l'altre, i la liberalitat d'un tercer i alguna altra bona qualitat d'un quart. Car res fa tant de goig com l'exemple de les virtuts, quan s'exhibeixen en la part moral d'aquells qui viuen am nosaltres i se presenten am tanta d'abundor com se pot. Per tant, nosaltres les hem de tenir sempre avinentes». No obstant, que sovint coneixem merament de vista aquells qui anomenem amics nostres, o el sò de les llurs veus, emperò no sabem res absolutament del llur enteniment o la llur ànima.

Altrament, hem de tenir tant de compte de conservar els amics com de fer-ne. Si tot-hom sabés lo que un digué de l'altre, En Pascal ens assegura que «no hi hauria ni quatre amics en tot el món». Jo crec i confio que això es massa fort, més de totes passades proveu d'esser un dels quatre. I quan us hagueu fet un amic, gardeu-lo. Si tens un

amic, diu un proverbí oriental, «visita-l sovint, perquè les espines i el brostatge colguen el caminal que ningú trepitja». Els afectes no deurien pas ésser solament «tendes per una nit».

Encara menys l'Amistat ens dóna cap privilegi pera ser malagradosos. Hi ha gent qui mai sembla apreciar els seus amics fins que ls ha perdut. N'Anaxagores descrigué l Mausoleu com la fantasma de la riquesa transformada en pedra.

«Emperò aquell qui hagi estat un cop vora de la fossa, pera contemplar am recança la companyia pera sempre més soterrada, sentint lo impotents que són *aleshores* l'amor afollat i la tristor punyenta, pera donar un instant de plaer an aquell cor que no batega, o pera expiar, en la més petita mida, una hora malhumorada, envers l'esperit que se n'es anat; en el pervindre escassament incorrerà en aquest deute envers el cor, deute del que solament sen pot descarregar a la pols»¹.

Verament, la mort no pot pas trencar l'amistat. «Els amics, — diu Ciceró, — encara que sien absents, són sempre presents; encara que sien pobres, són rics; encara que febles, gaudeixen salut; i, lo que es encara més difícil d'assegurar, adhuc essent morts són vius.» Això apar una paradoxa; no obstant, que no hi ha molt de veritat en la seva explicació? «Per

1) Ruskin.

mi, certament, Scipió encara viu i sempre viurà; car jo aimo la virtut d'aquell home, i el seu valer encara no es extingit... Segurament que de totes les coses que jatsia la fortuna o el temps m'han concedit, ja no n tinc pas cap que s puga comparar am l'amistat de Scipió.»

«Si, doncs, nosaltres triem els nostres amics per lo que són, i no pas per lo que tenen, i si nosaltres som mereixedors d'una mercè tant gran, aleshores ells sempre seran am nosaltres, servats en l'absença, i adhuc després de la mort recaptats en el caliu de la recordança».

CAPITOL VI

LO QUE VAL EL TEMPS ¹

Cada jorn es una vida petita.

Tots els altres dònns depenen del temps pera l llur valer. Què són els amics, els llibres o la salut, l'encís del viatjar o les delícies de la familia, si no tenim temps pera fruir-ho? Sovint se diu que l temps es or, emperò es més: es vida; i, malgrat això, molts qui s'arraparien desesperadament a la vida, no s'hi pensen gens d'esmerçar el temps.

Pregunteu-ho als savis, diu Schiller, en la traducció de Lord Sherbrooke,

---

1) La substança d'això fou dit a l'Institució Politecnica.

«Els moments que nosaltres perdem,
ni l'Eternitat mateixa ls pot retornar».

I en les paraules del Dant,

«Car an aquell qui més sab, més li reca la perdua de
[temps]».

No vol pas dir que una vida d'escarraçament tingui d'esser el nostre ideal. Molt lluny d'això. El temps esmerçat en goigs innocents i raonats, en jocs sanitosos, en tracte social i familiar, es ben empleat i saviament. Els jocs no solament conserven la salut del còs, sinó que donen un comandament sobre ls muscles i els membres, que no pot pas sobrepreuar-se. A més d'això, hi ha temptacions que l'exercici vigorós es lo que més ens permet resistir-les.

Són els desavagats els qui s planyen de que no troben lleure pera fer lo que ells s'imaginen que desitgen. De veritat, generalment la gent poden tenir lleure pera tot lo que vulguin fer; no es pas realment el temps, sinó la voluntat, lo que manca; i l'aventatge del lleser es, principalment, que podem tenir ocasió d'escullir la nostra tasca, però no pas certament que confereixi cap privilegi de vagança.

«El temps camina am pressa diferenta, segons sien les persones. Jo us diré am qui l Temps va al pas, també am qui trota, també am qui galopa i també am qui roman quiet»¹.

1) Shakespeare.

Car no es pas tant les hores lo que ho fa, sinó la manera com ens en servim.

«Els cercols són lloats, no pas els que excel·leixen en grandaria, sinó ls exactament traçats; així també lloem la vida que excel·leixi, no pas en la durada, sinó en ben obrar.»¹

«La vagança — diu Jeremy Taylor — es la més gran prodigalitat del món: llença lo que es invaluable respecte l seu ús present i es irreparable quan es passat, no podent-se rescabalar per cap poder de l'art o de la natura.»

La vida s'ha d'amidar més aviat per la profunditat que no pas per la llargaria, pel pensament i l'acció més aviat que no pas pel temps. «Solament un nombre limitat de pulsacions — diu Pater — ens són donades d'una vida clapejada i aromatica. Com podem veure en elles tot lo que s'ha de veure amb els sentits més refinats? Com podem passar rapidament d'un punt a l'altre, i esser sempre presents en el fogar on s'uneixen el major nombre de forces vitals en la llur energia més pura? El cremar sempre amb aquesta forta flama brillant com un gemma; el mantenir aquest extasi, es el succés de la vida. El falliment es formar habits, car els habits són emparentats amb un món estereotipat; mentre tot se fon dessota ls nostres peus, bé podem arrapar-nos an alguna passió exquisida, o a qualsevulla

1) Waller.

contribució al saber que, enlairant l'horizont, apar deslliurar momentaniament l'esperit.

No citaria pas Lord Chesterfield com un guiatge segur en general, però certament hi ha molta prudència sorruda en el seu consell al seu fill respecte al temps. «Cada moment que ara tu perds, es altre tant de caracter i d'aventatge perduts; així com, d'altra banda, cada moment que ara tu empleis utilment, es altre tant de temps encertadament deixat a un interès prodigiós.»

I, també, «es sorprenent que qualsevol pugui malgastar en vagança absoluta un sol moment d'aquesta miqueta de temps que ns pertoca en el món... Sapiguen el veritable valer dels temps; arreplegueu, culliu i gaudiu totes les seves engrunes».

«Que teniu pressa? Aproveiteu aquest mateix minut, lo que podeu fer, o penseu que podeu, comenceu-ho [desseguit.»¹

«Me recorda — diu Hillard — un poema satiric en el qual se representa l dimoni pescant homes i adaptant l'escada als gustos i als temperaments de la seva presa; emperò ls desvagats eren les victimes més facils, car adhuc engolien l'ham desescat.» L'enteniement del gandul, verament fa presa en sí mateix.

«El cor humà es com una mola de molí:

---

1) Faust.

quan hi poseu blat a sota, volta i mol i engruna l blat, fent-ne farina. Si no hi poseu blat, per això també segueix molent — i se mol a sí mateixa fins que es gastada.»¹

No es pas el treball, sinó l rumiar, lo que mata, i jo suposo que es en aquest sentit que sens diu de «no pensar am demà». De «considerar de quina manera creixen els lliris dels camps; ells no s'escarracen pas, ni tampoc se capfiquen; i, no obstant, adhuc Salomó, en tota la seva gloria, no era pas arresat com un d'ells. Per tant, si Déu vesteix així l'herba dels camps, que avui es i demà s tira dintre l forn, que no us vestirà molt més, oh vosaltres de poca fe?» Certament fóra una errada de suposar que ls lliris són desvagats o imprevisors. Al contrari, les plantes són d'allò més treballadores, i els lliris emmagatzemen en els llurs bulbs complexes una gran part del nodriment de l'any pera apressar la creixença de l'any vinent. El capficament, d'altra banda, certament que no l coneixen pas.

«Les hores tenen ales, s'envolen vers l'Autor del temps i li porten noves de l'usança que n fem. Totes les nostres pregaries no poden pas fer retornar a cap d'elles, ni tampoc encalmar el llur pas. Els malgastaments de cada minut són una nova apuntació contra nostre, an el cel. Ben segur que si nosaltres pensessim això, els donariem comiat am me-

---

1) Luther.

llors noves, i no consentiríem pas que s'en-volessin totes buides o carregades de coses comprometedores. Que n'es de gojós quan se n'emporten enlaire no solament el missatge, sinó l fruit del bé i sojornen am l'Antic dels Jorns pera enraonar a favor nostre davant del Seu trono gloriós!»¹

Sovint se diu que l temps vola; emperò no es pas tant el temps que vola com nosaltres que l'esmercem, i el temps perdut es pitjor que gens de temps. «Jo esmercí l temps,—Shakespeare fa dir a Richard II,—i ara l temps m'esmerça a mi.»

«Aquell qui dóna valua al seu temps,—diu Jeremies Taylor,—també dóna valua a la seva companyia i a les seves accions; altrament la primera l malencamina vers la vanitat i el perdiment, i les darreres, essent criminals, són un esmerçament de temps i de sí mateix, i una reculada en els comptes de l'eternitat.»

La vida d'un home es setanta anys, emperò que poc d'això es realment ben nostre. Tenim de descomptar el temps que cal pera dormir, pera ls repassos, pera vestir i despullar, pera l'exercici, etc., i, després, que poc en resta realment a la nostra disposició!

«Jo som viscut nominalment cinquanta anys,—diu Lamb,—emperò deduiu d'ells les hores que som viscut per altra gent, i no pas

---

1) Milton.

per mi mateix, i me trobareu que encara som tot un jovincel.»

Les hores que nosaltres vivim per l'altra gent, no obstant, poc que tindrien de ser descomptades, sinó més aviat aquelles que no beneficien ni a un mateix ni a ningú altre; i aqueixes, ail sovint són molt nombroses.

«Hi ha hores que ns les prenen, algunes que ns les roben i d'altres que ns escapen.»¹ Emperò de qualsevulla manera que les perdem, nosaltres mai més les podem rescabalar. Es verament meravellós la molta gaubança innocent que llencem sense pensar. Un proverbi oriental diu que s poden evitar les calamitats enviades pel cel, emperò que no hi ha pas fugida de les que nosaltres mateixos ens tirem a sobre.

Fa alguns anys vaig visitar les viles principals dels llacs de Suïça, en companyia d'un arqueoleg distingit, M. Morlot. Am gran extranyesa meva, vaig sebre que tota la seva renda eren 500 duros l'any, part dels quals, a més, destinava a fer un petit museu. Li demaní si s refiava d'acceptar algun carrec o empleu, emperò ell digué que no, certament. Preuava la seva lleura i les avinenteses com possessions invaluables, molt més que l'argent i que l'or, i no volia pas perdre gens de temps en fer diners.

El temps es un dò sagrat i cada jorn es

---

1) Seneca.

una petita vida. Penseu, no més, amb els aventatges que disfrutem ací a Londres. Tenim accés a la literatura de tot el món; en la nostra Galeria Nacional podem veure les produccions més belles de les generacions passades, i en la Reial Acadèmia i altres museus, les obres dels més grans artistes vivents. Pot-ser no ha llegut mai a ningú de veure enterament el Museu Britànic. No obstant, considereu lo que conté, o, més aviat, què es lo que no conté? Els més gegantins dels animals vivents o extingits; els monstres meravellosos de les edats geològiques; els aucells, les conquilles i els minerals més jolius; pedres precioses i fragments d'altres mons; les antiquitats més interessants; curiosos i fantàstics especimens illustrant diferents races d'homes; joiells exquisits, monedes, vidres i porcelanes; els marbres d'Elgin; lo restant del Mausoleu; del temple de Diana, a Ephesus; monuments antics de l'Egipte i de l'Assíria; les eines grolleres dels nostres predecessors anglesos, qui foren coevals amb l'hippopotam i el rinoceront, el bou muscat i el mammoth; i bells especimens de l'art grec i el romà.

El sofriment pot ser inevitable, emperò ningú té cap excusa pera estar enllehit. I, no obstant, que n'hi ha de gent que ho està d'enllehida! Parlen d'un món mellor que vindrà, mentre que qualsevol enllehiment que pugui haver-hi en aquest es ben bé obra d'ells mateixos. Sir Arthur Helps ho ha dit amb raó: «I ara!

Enllehits quan no sabeu què es lo que dóna al lliri la seva forma atractivola, la seva foscor de color a la violeta, la seva fragança a la rosa; quan no sabeu en què consisteix el verí de l'escorçó, ni tampoc podeu imitar els moviments alegrois de la tórtora. I ara! Enllehits, quan la terra i l'aire i l'aigua són tots igualment misteris pera vosaltres, i quan, si allargueu la mà, no toqueu res quals propietats hagueu comprès plenament; mentre que tots temps la Natura us invita a enraonar afanyosament amb ella, pera subjugar-la, i esser afavorits d'ella! Aneu's-en, home; apreneu quelcom, feu quelcom, capiu quelcom, i no m parleu pas més del vostre enllehiment».

CAPITOL VII

ELS PLAERS DEL VIATJAR ¹

« Jo som part de tot lo que he vist. »

TENNYSON

DEVERGADES tinc mitges ganes de pensar que hi ha poques coses en les quals nosaltres d'aquesta generació gaudim més d'aventatges sobre ls nostres passats, com en les majors facilitats pel viatjar; però no goso dir-ho, no pas perquè ls nostres aventatges no sien grans, sinó perquè ja he fet la mateixa remarca am referença a diversos altres aspectes de la vida.

La sola paraula «travel»² ja es suggestiva.

---

1) Substança d'un parlament fet a Oldham.

2) Paraula inglesa que vol dir *viatjar*. (N. del traductor.)

Es una mena de «treball», de treball excessiu; i, com Skeat observa, forçosament recorda lo treballós del viatjar en els temps de la velluria. Que diferents són les coses el dia d'avui!

Algun cop se diu que tot-hom deuria viatjar a peu, «com Thales, Plató i Pythagores»; sens diu que an aquests temps de carrils la gent passa rabenta terres a través i no veu res. Pot-ser que així sia, emperò això no es pas culpa dels carrils. Ells ens donen l'ines-timable aventatge de poder visitar, depressa i am poc de cansament, encontrades que eren molt menys accessibles als nostres passats. ¿No es un gran dò que no solament les nostres illes,—els nostres camps somrients i riques boscuries, les montanyes que són rublertes de pau i els rius de joia, els llacs i els boscatges i els turons, castells i catedrals, i més d'un lloc immortalisat en l'història de la nostra terra;—que no solament això, sinó l'òl i els paisatges del Sud, els Alps, els palaus de la Natura, la blava Mediterrània i les ciutats d'Europa, am totes les llurs recordances i tresors, s'escaiguin ara a poques hores de nosaltres?

Certament ningú qui tinga avinentesa deuria estar-se de viatjar. El món pertany an aquell qui l'ha vist. «Emperò aquell qui vulga fer agradosos els seus viatges, primer té de fer-se agradós ell mateix.»¹

---

1) Seneca.

Segons el vell proverbi, «el foll roda pel món, el savi hi viatja». En Bacon ens diu que «les coses que cal veure i observar són les corts de prínceps, especialment quan donen audiència als embaixadors; els tribunals de justícia quan actuen i ouen causes; i lo mateix dels consistoris eclesiàstics; les esglésies i els monastirs amb els monuments que hi ha a dintre; les muralles i fortificacions de viles i ciutats; i també les badies i els ports, antiquitats i ruïnes, llibreries, collegis, controvèrses i conferències, sempre que n'hi hagi; bastiments i naus de guerra; cases i jardins del comú i d'esbarjo vora les grans ciutats; armeries, arsenals, magatzems, bescambis, borses, dipòsits, exercicis de cavalleria, d'esgrima, d'ensenyament de soldats i lo semblant; comedies aixíals que hi surtin la mellor llei de gent; tresors de joiells i robes; gabinets i rareses; i, pera acabar, tot lo que es memorable en els llocs on se va».

Més això depèn del temps que podem disposar i de l'intent am que viatgem. Si podem sojornar molt de temps en algun indret, el consell d'En Bacon no hi ha dubte que es excellent; emperò, de moment, més aviat penso amb una vacança anyal, permor de repòs i de la salut; pera canviar d'aire i fer exercici, més aviat que pera estudiar. No obstant, adhuc així, si tenim ulls pera guaitar, no podem pas mancar d'aplegar una colla d'idees novelles, igualment que una provisió de salut.

Podem haver llegit la descripció més vigorosa i exacta, podem haver regirat mapes i plans i dibuixos, i, am tot, la realitat ens sobtarà com una revelació. Això es ver, no solament de les montanyes i les geleres, dels palaus i les catedrals, sinó també del exemples més senzills.

Es el cas que, com qualsevol altre, jo havia llegit descripcions i vist fotografies i gravats de les Piramides. La forma llur es la simplicitat mateixa. No sé pas si jo podria expressar res de caracteristic a l'original, pera lo qual jo no fos preparat. No es pas que siguessin més grans, no es pas que diferissin, en la forma, de color o de situació. I, no obstant, desseguida que les vegí, sentí que les meves impressions previes no més havien estat una ombra feble de la realitat. La vista presenta semblava donar vida a l'idea.

Tots els qui han estat a Orient convindran en que una setmana de viatge oriental fa ressortir, amb efecte més que estereoscopic, les escenes de la vida patriarcal, tal com ens les dóna l Vell Testament. I lo que es ver del Vell Testament, es ver de l'història en general. Per aquells qui han estat a Athenes o a Roma, l'història de Grecia o d'Italia devé molt més interessant; mentres, d'altra banda, alguna coneixença d'història i de literatura fa créixer braument l'interès de les mateixes escenes.

Les bones descripcions i pintures certa-

ment ens ajuden a veure molt més de lo que pot-ser percebriem nosaltres mateixos. Adhuc se pot dubtar si algunes persones treuen una impressió més correcta d'un bon gravat o una descripció, que fassi ressortir els punts principals, que no ho obtindriem amb una inspecció directa, emperò sense ajuda. L'idea pot guanyar en exactitut, en caracter i fins en detall, més de lo que perd en vivor. Emperò, sia com se vulla, per aquells qui no poden viatjar, les descripcions i les ilustracions tenen un interès immens; mentre que an aquells qui *han* viatjat els procuren un plaer inestroncable revivint les recordances d'esce-nes belles i d'expedicions interessantes.

Realment fa extranyesa lo poc que molts de nosaltres veiem del món bell en que vivim. Mr. Norman Lockyer me diu que tot viatjant per una missió científica en les Montanyes Roqueres, quedà astorat de trobar-se amb un vell capellà francès i que no s va pas saber estar de mostrar la seva sorpresa. El capellà ho remarcà, i, seguint la conversa, explicà la seva presença en aquella regió llunyana.

«Facilment vegí—digué ell—que vós us extranyaveu de trobar-me ací. El fet es que fa alguns mesos jo era molt malalt. Els metges me donaren per mort: un dematí semblà que jo finava i pensí que ja era en els braços del bon Déu. Me vaig imaginar que un dels angels venia i em preguntava: «I bé, senyor »reverent, us agradà gaire l món bell que aca-

»beu de deixar?» Aleshores sem va acudir que jo, que tota la meva vida havia estat predicant sobre l cel, quasi no havia vist res del món on jo vivia. Aixís es com vaig determinar, si plavia a la Providença de salvar-me, de veure quelcom d'aquest món; i per això m teniu ací.»

Ben pocs de nosaltres som prou lliures, per molt que poguem desitjar-ho, de seguir l'exemple del digne capellà. Més, si bé pot no ser-nos possible de visitar les Montanyes Roques, hi ha d'altres encontrades més aprop de casa que la major part de nosaltres podem tenir prou lleure pera visitar-les.

Si bé es ver que cap descripció pot acostar-se a la realitat, al menys ens pot persuadir de que ns donem aquesta gran aventatge dels viatges. Deixeu-me, doncs, provar d'illustrar això am quadros de paraules, tal com ho han fet alguns dels nostres compatricis més il·lustres; solament triaré referències a terres forasteres, no pas perquè ací no tinguem iguals bel·leses, sinó perquè a tot arreu d'Inglaterra un se sent a casa.

El següent passatge del llibre d'En Tyn-dall, *Hours of Exercise in the Alps*, gaire bé val tant com una hora en els mateixos Alps:

«Jo ovirava aquesta escena meravellosa, vers el Mont Blanc, el Grand Combin, la Dent Blanche, el Weisshorn, el Dom, i el miler de cims més petits, que semblaven aplegar-se en la celebració del jorn que s'era alçat. Me

demaní, com en previes ocasions, com fou feta aquesta obra colossal? Qui cisellà d'una mera protuberança de la terra aqueixes masses poderoses i pintoresques? I la resposta era a mà. Sempre juvenivol, sempre poderós, —am la vigor d'un miler de mons encara a dintre seu,—el veritable escultor adhuc aleshores anava escalant el cel de llevant. Es ell qui enlairà les aigües que solquen aquestes gorgues; es ell qui plantà les geleres a les vessants de les montanyes, donant així a la gravitat una arada pera obrir les valls; i es ell qui, actuant durant les edats, finalment farà abaixar aquests monuments poderosos, fent-los rodolar gradualment vers la mar, semblant les llevors de continents per esser; de manera que la gent d'una terra més vella puguin veure l'terror estendre-s i el blat onejar sobre l'rocam amagat que en aquest moment soporta l pes de la Jungfrau.» I els Alps són a menys de vintiquatre hores lluny de Londres!

Els escrits d'En Tyndall també contenen moltes descripcions brillantes de geleres, aquelles «rambles silencioses i solemnials... prou amples pera la marxa d'un exèrcit en rengle de batalla i tant quietes com un carrer de fosses en una ciutat soterrada». ¹ No obstant, no emmanllevo d'ell, ni de ningú altre, cap descripció de geleres, perquè són tant

---

1) Ruskin.

dissemblantes de tota altra cosa, que ningú que no les hagi vistes es possible que pugui imaginar-se-les.

L'història dels rius europeans encara roman per a ésser escrita i es de lo més interessant. No sempre corrien en el llur jaç present. Per exemple, el Roine, apar haver estat ell mateix un gran viatger. Al menys sembla que hi ha raó per creure que les aigües superiors del Valais de primer queien en el Danubi, i així dintre la Mar Negra; subseqüentment s'acoblaren amb el Rhin i el Tamesis, i així correren enllà vers al Nord, sobre les planuries que un temps relligaven les muntanyes d'Escòcia i de Noruega, — cap a l'Occèa Àrtic; i solament en anys comparativament posteriors adoptaren el present curs dintre la Mediterrània.

Més, sia com sia, el Rhin d'Alemanya i el Rhin de Suïça són molt dissemblants. La catàstrof de Schaffhausen sembla alterar tot el caracter del riu i no es pas extrany. «Estigueu mitja hora — diu En Ruskin — vora la cascata de Schaffhausen, a la riba nord, ont els remolins són llargs, i guaiteu com la volta de primer se torç, sense trencar-se, en velocitat purament pulida, sobre les roques arquejades al sallent de la catarata, cobrint-les amb una volta de cristall de vint peus de gruixaria, tant rabenta que l seu moviment no s veu, excepte quan un globu de brumera hi llisca de part d'amunt com un estel fugent;... i de

quina manera, ara i adés, sobtant-vos amb el seu blanc llampec, un raig de ruixim salta xiulant de la cascata, com un coet, i, reventant-se en el vent, es emportat en polsim, omplint l'aire de llum; i de quina manera, a través de les garlandes preses d'escuma de l'abim sense repòs que cruix dessota, la blavor de l'aigua, esblaimada per la brumera de dintre seu, apar més pura que l'espai, a través d'un nuvol blanc plujós;... les llurs masses gotellantes, issades a intervals, com garbes feixugues de blat, per alguna glopada més forta de la catarata i corbades altre cop sobre l rocam llotós, mentre l seu bramul mor allunyant-se».

Emperò, per molt que admirem la majestuosa grandor d'un riu poderós, jatsia en la seva corrent adalerada, o bé en els seus moments més calms, hi ha quelcom que ns ennarta encara més en la vida lliure: l'energia juvenivola, l'escumosa transparència i la música alegroia dels rierols.

«Les altes valls de Suïça—com el mateix gran «Vident» diu—són plasentes amb escorrims perpetuats, que sempre semblen haver triat els indrets més rosts pera davallar, per mor dels saltants, esbarriant d'ací i d'allà ls llurs grapats de cristall, segons com els agafa l vent, am tota la gracia, si bé am cap dels formalismes, de les fontanes... fins que a la fi... troben llur camí cap baix a l'herbei, i en ell s'hi perden silenciosos; am quieta fondaria

d'aigua clara furen entre les fulles de l'herba, i semblen solament com l'ombra llur, emperò presentment surten altra volta en rajolins sobtats i am preses rioleres, com si de sobte s'haguessin recordat de que l dia era massa curt pera que ells poguessin arribar al peu de la montanya.»

Que brillantment En Symonds ens posa al davant les ribes assoleiades de la mar Mediterrània, que an ell li agraden tant, i el contrast entre l'escenari del Nord i el del Sud.

«An els paisatges del Nord, l'ull viatja per entre vistes de brancam enfullat, vers els quiets hortets arracerats i les pastures, on brosten bous movent-se lentament. El misteri dels somnis i el repòs de la meditació voleien pels nostres miradors massius. Emperò an el Sud, l'enreixat de branques d'olivera i de fullam escassament velen la mar riallera i el cel brillant de blau, mentre ls tons del paisatge troben llur climax en l'enlluernant rajament del sol sobre les ones i la llum pura de l'horisont. Ací no hi ha pas amagament ni melangia. La Natura sembla fer un festival i unes ballades inacabables, en les quals s'apleguen les ones i els raigs de sol i les ombres. A més, en l'escenari del Nord, les formes arrodonides d'arbres tots plens de fulla s'avenen amb el terror ondulant, amb els seus turonets poc pendants i els nuvols acotxant-los; emperò an el Sud les fulles punxagudes i les branques retallades de l'olivera fan ressortir

els perfils definits, que a tot arreu són observables entre les belleses més grans de la muntanya i la vall i la vora de mar. La serenitat i l'intel·ligència caracterisen aquest paisatge de mig-jorn, en el qual una raça d'esplèndids homes i dones visqueren sota la llum pura de Phoebus, el llur antic déu. Pallas els protegia i la daurada Aphrodita ls afavoria amb la bellesa. No obstant, les oliveres no són, de cap de les maneres, els únics arbres que fan un paper en l'idilic paisatge. L'alt pi encara és més important... A la vora de Massa, aprop de Sorrento, hi ha dos pins gegantins posats d'aquesta manera que, jaient sobre l'herba dessota d'ells, un ovira Capri sortint de l'aigua, Baia i tota la badia de Nàpols esplaiant-se en rodó fins al peu del Vesuvi. Embullats planters d'oliveres, de tarongers i de rosers omplen el sòl com un jardí seguint la riba, mentre lluny enllà la palida Inarime dorm, amb el seu exquisit nom grec, una illa verge sobre l'fondal.

«En els turonets més selvatges hi trobeu clapes de boixos i d'arbossos, tots roents de cireres acarminades i plens de campanetes esblanqueïdes com la cera, flairosos brins de murtra i rebolls de llorer, tamarius blincaditços i altes matades de brucs que onegen el llur engebrat ramatge dessobre l vostre cap. Més aprop de la riba creix el gentriscle, un matoll gustós, amb el citisus i l'aromatic romaní. Les vidaubes i polides garlandes d'apinyats arinjols s'apren en els boscatges

am braços que s'hi arrapen tot pujant; i d'aquí i d'allà, en clotades arracerades, els ceps allarguen tories vigoroses blincades am penjolls de raims, estirant-se de branca a branca de morera o d'om, esvorant fistons sobre ls quals les joves aimies se podrien seure i glonxar, o teixint un enreixat de fulles a través de l'obert soplug. Ni tampoc s'han d'oblidar els sòns d'aquest panorama,—sòns de ramades belantes i d'abelles bronzidores, i rossinyols i tortores que s planyen i rierals que corren i cigales cridaires i granotes enrogallades i pins xiuxejants. No hi ha pas un sol detall que un estudiant pacient no pugua verificar d'En Theocrit.

» Allò també es un panorama en el qual la mar i la terra no són mai separades. Com més enlaire ns enfilem, sobre l caient de la montanya, més meravellosa es la bellesa de la mar, que sembla alçar-se a mida que anem pujant, i esbandir-se dintre l'espai. A voltes un petit borrall de blau es enteixinat am vergeles d'olivera; a voltes una reblincola del camí revela tot enter l'ample azur calm d'abaix. O bé, després d'afadigar-nos en una pujada molt rosta, ens deixem caure sobre l ginebró que creix a sota l'arbreda, i guaita una mar doble, d'aquesta banda i de l'altra, descompartida per la retallada espinada del tossal que sobresurt, enjoiellada am vilatges seguint la riba, i somrisenta amb una illa encantada i veles argentades.»

Per molts de nosaltres, no més que l'escalfor del Sud ja es una benedicció i un plaer. Solament de pensar-hi ja es delitós. He llegit i rellegit la grafica descripció d'una sortida tropical de sol, d'En Wallace — del «sol de bon matí que tot ho torna d'or»¹.

«Fins a la vora d'un quart de sis — diu ell — la fosca es completa; emperò vers aquella hora alguns crits d'aucells comencen a trencar el silenci de la nit, pot-ser indicant que les senyals de l'aurora són perceptibles a l'horizont de llevant. Una mica més tard s'ouen les veus melangioses dels xibocs, cridories variades de les granotes, el xiulet planyivol dels tords montanyencs, i extranyes xiscles d'aus o de mamals peculiars de cada localitat. Vers dos quarts de sis, la primera vesllum de claror devé perceptible; a poc a poc se torna més forta, i després augmenta tant rapidament, que cap a tres quarts de sis apar plena llum de dia. Durant el següent quart d'hora, això canvia molt poc d'aspecte; quan, sobtosament, el disc del sol se mostra sobre l'horizont, cobrint de joiells llampants el fullam carregat de rosada, trametent lluissors de llum daurada lluny enllà cap a dintre les boscuries i despertant tota la natura a la vida i a l'activitat. L'aucellada refila i saltirona arreu, els papagalls criden, els ximis xerrotegen, les abelles zumzegen entre les flors, i papello-

---

1) Morris.

nes ricament acolorides s'envolen mandrosament o s'aturen am les ales desplegadas als raigs calents i vigorisadors. La primera hora del matí, a les regions equatorials, té un encís i una bellesa que mai poden esser oblidats. Tota la natura sembla rabejada i enfortida per la frescor i la mullena de la nit passada, noves fulles i brots se baden gairebé davant dels ulls, i els rebrols novells sovint se pot observar que han crescut algunes polsades d'ençà del dia abans. La temperatura es lo més agradosa que s puga concebre. El xic de refredament del crepuscol matinal, que en sí era plasant, es seguit d'una calor tonificant; i l'intens solei illumina la vegetació exuberant dels tropics i realisa tot lo que l'art magica del pintor o els mots encesos dels poetes han pintat com els ideals llurs de la bellesa terrera.»

O bé preneu la descripció pel Dean Stanley, de les estatués colossals d'Amenophis III, el Memnon dels grecs, a Thebes: «El sól se ponia, la serralada africana era roenta de vermell al seu darrera; la verda plana era tenyida d'un verd més fosc a sota d'elles, i les ombres de la vesprada velaven els esborancs i les esquerdes, en les llurs ossades revellides. Quan torní a esguardar-les a la posta de sol, i elles s'alçaven davant del fons de montanyes, semblaven, certament, com si n fossin part, com si elles pertanyessin an alguna creació natural.»

Emperò no m'he pas permetre més citacions, si bé es difícil d'aturar-se. Aitals extractes fan memòria de molts jorns gojosos car les aventures dels viatges perduren tota la vida; i sovint, quan som seguts a casa, «alguna visió brillant i perfecta de Venècia, de Genova o del Mont Rosa us retorna tant reposant com un jorn ben esmerçat a viatge».¹

Una gran afició i gaubança del viatjar es tant lluny de pertorbar l'amor a la llar, que pot-ser ningú pot gaudir plenament la seva casa si alguna volta no se n'allunya. Són com l'esforç i el descans, l'un el complement de l'altre; de tal manera que, encara que pugui semblar paradoxal, un dels més grans plaers del viatjar es la tornada; i ningú que no hagi corregut món pot donar-se compte de la devoció que l'caminant sent per Domiduca, — la dea dolça i gentil qui vetlla la nostra tornada a l'escon.

---

1) Helps.

CAPITOL VIII

ELS PLAERS DE LA LLAR

«Defòra, els borrallons de neu cauén poc a poc,
a la nit bramula fort la tempesta;
en la meva cambra lluu alegrement el foc,
i s'hi està bé, silenciosa i calenta.»

HEINE

«No hi ha pas cap lloc com a casa.»

(Antiga cançó anglesa)

SE pot ben dubtar què es més delitós, de marxar pera començar unes vacances ben afanyades, o bé de tornar a casa després d'un es d'unes altres que han estat plenament fruïdes; de retrobar-nos, am vigor renovada, amb una provisió fresca de remembrances i d'idees, un cop més a la vora de l'escon, am la nostra familia, els amics i els llibres nostres.

«Estar-se a casa, — diu Leigh Hunt, — amb un vell in-folio d'exploracions i de viatges romantics, si bé credibles, pera llegir, un viatger vell i barbut per heroe, un escon en una

masia vella pera llegir-hi al costat, les cortines tirades i tot just prou de vent movent-se defóra pera fer un acompanyament a les onades o a les boscuries respecte les quals estem llegint; això es, segurament, un dels moments perfectes de l'existència.»

No hi ha dubte que es un gran privilegi el de visitar terres estrangeres; de viatjar, diguem, per Mexic o pel Perú, o de creuar per entre les Illes del Pacific; més en alguns respectes, els narratius dels primers exploradors, les histories d'En Prescott o els viatges del Capità Cook, encara són més interessants; descrivint-nos, com ho fan, un estat de la societat, que aleshores era tant dissemblant del nostre, emperò que ara ha estat molt canviat y europeisat.

Així podem fer interessants els nostres viatges de cada jorn, adhuc si, com la familia del Vicari de Wackefield, totes les nostres aventures són a la voreta del foc i totes les nostres emigracions d'una cambra a l'altra.

Altrament, encara que les belleses de casa nostra sien humils, no obstant són infinides i un hom «pot jaure en el seu llit, com Pompeu i els seus fills, a totes les parts de món»¹.

Permor d'això, es encertat de «cultivar un talent molt afortunat per un home de la meva disposició, el de viatjar en la meva cadira de baqueta; de transportar-me jo ma-

---

1) Sir T. Browne.

teix, sense moure-m de la sala, als indrets llunyans i vers els amics absents; de dibuixar escenes amb els ulls de la meva imaginació; i de poblar-les amb els agrupaments de la fantasia, o la societat de remembrança»¹.

Certament ens podem procurar una varietat inacabable sense sortir de les nostres llars.

En primer lloc, la successió de les estacions multiplica cada estatge. Que n'es de diferenta la miranda desde les nostres finestres quan guaitem el verd tendre de la primavera, el ric fullatge de l'estiu, les esplendides tintes de la darrevera, o els delicats perfils de l'hivern!

El nostre clima es tant sortós que, adhuc en els pitjors mesos de l'any, «calmes matinades de solei devegades ens visiten, semblant vespells de la passada primavera, entre la feresa dels jorns emplujats i ventosos que menen a l'hivern. Quan passen aquests intermedis de llum argentada, es placent de cavalcar per la boscuria i de veure lo meravelloses que són les colors del decaïment tardorenc. Dessobre l cap, els olms i el castanyers pengen la llur riquesa de fulles daurades, mentre ls faigs s'enfosqueixen am tons rossos i el cirerer bort lluu com vi de color de sang. A les marginades, arços acarminats i englantines d'escarlata'són trenats am ridortes blanquinoses o llaçades de carbacines acorallades; els esbarzers cremen am flames multicolors; el sangrinyol es bronzejat de por-

1) Mackenzie: *The Lounger*.

pra; i, ací i enllà, els bonetos treuen la llur fruita com nusos de rosades poncelles, i delicats branquinyols trencadiços. Dessota es cobert de fullaca, i el bru falguerar s'alça fins als genolls a mida que enfilem els caminals de la forest»¹.

Talment cada jorn ens porta una successió de quadros jolius en varietat sèns fi. Es remarkable la poca gent que sembla complaure-s am la bellesa del celatge. Gray, després de descriure una sortida de sól, — com començà amb un lleu esblanqueiment, tot just tenyit d'or i de blau, encès tot a cop amb una ratlleta de brillantor insofrible, que rapidament cresqué fins a mitja orba, i així fins una de sencera, massa gloriosa pera que s pogués veure distintament, — afegeix: «No sé pas si abans ho havia vist mai ningú. Gaire bé no ho crec!»²

No hi ha dubte que desde l'alba de la poesia, les esplendors del celatge matinal i de la vesprada han estat l'admiració de tots els qui tenen ulls pera veure. Emperò devem especialment an En Ruskin de poder realisar més vivament aquells quadros esplendorosos de l'espai. Com diu ell, amb un llenguatge quasi tant brillant com el celatge mateix, el cel tot enter, «desde l zenith fins a l'horizon, devé una mar fosa de color, enrogint-se de foc: cada barra negra de nuvol se torna or maciç, cada arruga i cada onada devé d'immaculat carmesí sense ombres, porpra i escarlata i co-

1) J. A. Symonds. 2) *Gray's Letters*.

lors per les quals no hi ha ni paraules en el llenguatge ni idees en l'esperit; — coses que solament se poden concebre mentre són visibles; l'intensa buidor blava del cel superior, fonent-se a través de totes elles, mostrant-se fosca i pura ací, eterialment; enllà, modulada per la filamentosa massa informa de vapor transparenta, fins que s perd imperceptiblement dintre l seu carmí i or».

En alguns casos verament es «no pas color, sinó conflagració»; i si bé les tintes són més riques i variades vers la matinada i a la posta de sól, el gloriós kaleidoscop funciona durant tot el dia. Am tot, «es una cosa extranya lo poc que la gent, en general, sab de l'espai. Es la part de la creació on la Natura ha fet més permor de plaure a l'home, més pera l principal i evident proposit de parlar-li i d'ensenyar-lo, que no pas en cap altre de les seves obres, i justament es la banda on menys la seguim. No hi ha pas gaires de les altres obres seves en les quals algun proposit més material o essencial que l de plaure merament a l'home no sia complet per cada part de la llur organisió; emperò tots els proposits essencials del cel, al menys en lo que sabem, se podrien realisar si un cop cada tres jorns, o cosa així, un nuvol negre, de pluja, gros, lleig, tapés la blavor, i tot se regués bé i així novament devingués tot blau fins una altra vegada, pot-ser, amb un tèl de calitja al matí i al vespre per rosada. I, en comptes d'això, no

hi ha pas un sol moment, en tots els jorns de la nostra vida, que la Natura no produeixi una escena darrera l'altra, un quadro darrera altre quadro, esplendor darrera esplendor, treballant sempre seguint tals principis exquisits i constants de la bellesa més perfecta, de manera que es ben cert que tot se fa pera nosaltres i a l'intent del nostre plaer perpetual»¹.

Ni tampoc la bellesa fina amb el dia. «Que no es res de dormir sota l dosser de l'espai, on tenim el globu de la terra pera l nostre lloc de repòs i les magnificences del cel per espectacle?»² Per la meua part, sempre m reca la costum de tancar les nostres cambres al vespre, com si a fòra no hi hagués res que s'ho valgués de guaitar-se. I, no obstant, ¿què es lo que pot ser més bell que «ovirar com la solana del cel es teixinada espessament am patines d'or brillant», o esguardar la lluna caminant am gloria calma i argentada a través de la nit? I adhuc, si no sentim que «l'home qui a mitja nit ha vist sortir la lluna trencant la nuvolada, ha estat present com un Arcangel a la creació de la llum i del món»³, de totes maneres «els estels diuen quelcom de significant a tots nosaltres; i no més guaitant enlaire, cada home n té un hemisferi sencer pera aconsellar-lo i ser-hi amic»⁴; perquè, com observa En Helps en altre lloc, no es tant «quan ens guien per les mars de la nostra

1) Ruskin. 2) Seneca. 3) Emerson. 4) Helps.

petita planeta, sinó quan ens ajuden a sortir de les aigües fosques dels nostres enteniments pertorbats, que nosaltres podem dar-nos compte de la llur major significança». Certament

«Que n'es de bella la nit!
Una frescor de rosada omple l'aire silenciós;
cap boira, ni un nuvol, ni una taca, ni un tèl,
trenca la serenitat del cel:
enllà, l'orba plena de gloria de la lluna divinal
rodola a través dels fondals blau fosc;
dessota ls seus raigs quiets
s'esplaia l cercol desert,
com el rodó occèa cenyit am l'espai;
que n'es de bella la nit!»¹

Mai m'han fet cap extranyesa aquells qui adoraven el sol i la lluna.

D'altra banda, quan a fòra tot es fosc i fred, quan pot-ser

«Defòra, els borrallons de neu cauen poc a poc;
a la nit bramula fort la tempesta;
en la meva cambra lluu alegrement el foc,
i s'hi està bé, silenciosa i calenta.»

«Meditant en el setial, jo faig sentada
vora l'aconhortador foc ablamat,
tot escoltant la cafetera enfeïnada
que bordona lais ja fa temps oblidats.»²

Car, després de tot, els plaers de la llar no són pas defòra, sinó a dintre; i «l'home de casa seva qui no estima pas cap musica tant com el seu rellotge de la cuina i les tonades que li canten els tions tot cremant a l'escon, té fruïcions que ls altres ni tant solament han somniat jamai»³.

1) Southey. 2) Heine. 3) Emerson.

Ens agrada l tic-tac del rellotge i el guspi-
rejar del foc, lo mateix que l grallejar de les
cornelles, no tant per cap bellesa de la cosa
en sí, com per les llurs associacions d'idees.

Es una gran veritat que quan ens retirem
dintre nosaltres mateixos, podem evocar totes
les memories que volguem.

«Com les estima aquest cor les escenes de la meua in-
[fantesa,
quan recordances agradoses les tornen a renovar.
L'horta, el camp, els perdedors caminals de l'embosca-
[da selva
i tots els llocs preats que la meua infantesa van bre-
[çar.»¹

No es pas tant els

«Entreteniments de la vora del foc
i tots els comforts de l'humil teulada»²

sinó, més aviat, d'acord am l'ideal més enlaira-
t i mellor d'En Keble,

«Es dolç el somris de casa nostra; el mutual esguard,
quan els cors un de l'altre són segurs;
dolces totes les joies que omplen el recés de la llar,
l'estada de tots els afectes purs».

En el temps antic, no solament entre les
races selvatges, sinó adhuc entre ls mateixos
Grecs, sembla haver-hi hagut molt poca vida
de familia.

Quin contrast feia la vida casolana dels
Grecs, tal com sembla haver estat, per exemple,
am la descrita per En Cowley — una llar feliça,

1) Wordsworth. 2) Cowper.

«am llibres i am jardins», i sobre tot amb una

«Muller virtuosa en la que tu hi trobes verament
ensems els plaers més dolços i els més refinats;
en les seves mirades el jardí més plasent,
i en l'esperit seu els llibres més raonats.»

Ningú qui hagi estimat una mare o una muller, una germana o una filla, pot llegir sense extranyesa i condol la descripció que Sant Crisostom fa d'una dona com essent «un mal necessari, una temptació natural, una calamitat desitjosa, un perill domestic, una fascinació mortal i una malvestat pintada».

En pocs respectes l'humanitat ha fet un avenç més gran que en les relacions dels homes i de les dones. Es terrible de pensar lo que les dones pateixen en la vida selvatge; i fins entre ls Grecs intellectuals, amb excepcions rares, apar que més aviat foren tractades com amistançades o juguines, que no pas com els angels qui fan un Cel de la casa.

El proverbi hindú que «mai tindrieu de pegar a una dona, ni tant sols amb una flor», si bé es un avençament considerable, conta la melangiosa historia de lo que devia haver estat previament.

En *The Origin of Civilisation* jo he posat molts de casos ensenyant el poc paper que fan els afectes de familia en la vida selvatge. Ací esmentaré solament un cas com exemple. El llenguatge dels Algonquins (Nord America) no tenia cap paraula per «estimar»; de manera que quan els missioners traduïren la Biblia an

aquella parla van esser obligats d'inventar-ne una. Quina vida i quin llenguatge sense amor!

No obstant, en el matrimoni, adhuc la passió grollera d'un selvatge pot contrastar favorablement am qualsevulla intent fredament calculat que, com el tresor encantat dels Nibelungs, es quasi segur de portar malhaurança. An el Kalevala, l'epic Finlandès, el ferrer diví Ilmarinen forja una núvia d'or i d'argent pera Wainamoinen, qui de primer fou molt content de tenir una muller tant rica, emperò aviat la trobà intolerablement freda, perquè, malgrat el foc i les pells, aonsevulla que la tocava, ella glaçava an ell.

A més, apart de la sola fredor, no patim pas poc de les folles baralles per coses de res; dels mers malentesos; de paraules barroeres repetides sèns pensar, a voltes sense l context o el to que les hauria deslliurades de tot fibló. Quan no faria per apaibagar les tristors de la vida i augmentar la benança de la familia, aquella caritat que «aguanta totes les coses, ho creu tot, ho espera tot, ho soporta tot». La llar certament pot ser una badia de repòs, segura contra ls temporals i els perills del món. Emperò, pera encalçar això, no ns tenim pas d'accontentar empedrant-la de bones intencions, sinó que devem fer-la serena i joiosa.

Si la nostra vida fos una de treballs i sofriment; si l món de fòra fos fred i trist, quin plaer de retornar al solei de cares enriolades i a l'escalf dels cors que nosaltres estimem!